№ 195 ՇԱԲԱԹ, 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ՄՇԱԿ ՏՆԻ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խորագանտիր տողատեղի 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՇԱԲԱԹ, 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 195

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 4 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա խորագանտիր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Նադէժդա Գրիգորեան և Խսրով Հայրապետեան ԲԱԲԱՅԵԱՆՑՆԵՐԸ իրանց զաւակներով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջիններն իրանց սիրելի և անմոռանալի զստեր, իսկ վերջիններն իրանց սիրելի քրոջ՝

ԷԼԻԶԿԱՅԻ

մահվան ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ մասին: Կիրակի, սեպտեմբերի 5 ին, Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցում տեղի կունենայ պատարագ և հոգեհանգիստ: Պատարագի սկիզբը առաւ. ժամը $10^1/_2$-ին, իսկ հոգեհանգստինը՝ ժ. 12-ին:

1039. 2—1

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ընկերութեան անդամներին, նոյնպէս և բարեկամներին ու ծանօթներին Ընկերութեան քարտուղար

ՍՏԵՓԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԷՅՐԱՆԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի, սեպտեմբերի 2-ին, առաւօտեան ժամը 6-ին: Ամբիծքն այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, Միքայէլեան հիւանդանոցի մատուռում: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը կիրակի, սեպտեմբերի 5-ին, առաւօտեան ժամը $9^1/_2$-ին, դէպի Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

1043. 2—1

Յուլիսի 29-ին, ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, Բերլինում վախճանվեց

Աննա Ալեքսանդրեան ԱՏՈՄԵԱՆՑԸ,

որի մասին ցաւօք սրտի յայտնում է իր ազգականներին ու ծանօթներին հանգուցեալի ամուսինը՝ Արշակ Սայեադեան Ատոմեանցը իր զաւակներով: ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ կը կատարվի Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցում կիրակի, սեպտեմբերի 5-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին: Պատարագի սկիզբը առաւօտեան ժամը $10^1/_2$-ին:

1038. 2—1

Մարիամ Յակոբեան, բժշկապետ Մնացական և ուսանող Լևոն Ղահրամանեան Էլչեանները իրանց ամուսիններով, Յովսէփ Ղահրամանեան Էլչեանը և Նինա ու Սօֆիա Ղահրամանեանները իրանց ամուսիններով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինն իր ամուսնու, իսկ միւսներն իրանց սիրելի և անմոռանալի հօր՝

ՂԱՀՐԱՄԱՆ ԷԼՉԵԱՆԻ

մահը: Ամբիծքը ամեն օր, երեկոյեան ժամը 6-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը կիրակի, սեպտեմբերի 5 ին, առաւօտեան ժամը 10-ին հանգուցեալի բնակարանից (Տեխնիչեսկայա փ. № 8, սեփ. տուն) դէպի Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

1032. 3—2

ԴԱՏՆԱԿԱՀԱՐ

ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ելիզավէտինսկայա, № 40.

(օ. մ.) առ. 985. 20—6

ԴՊՐՈՑ-ՊԱՆՍԻՈՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Ա. Յ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Երկու սեռի երեխաների համար

Улица Петра Великаго (Նախկին Լաբօրատօրնայա), Փոխարքայի պալատի այգու հանդէպ, Լալաեվի տուն, № 16.

Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, պարապմունքը՝ 10-ից:

(հ. շ. կ.) առ. 1020. 3—2

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

(ОБОИ)

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ

ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

8 կ. սկսած մինչև 6 ր. խւյաքանչիւր փաթեթը (րուլօ):

Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում:

ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Գօլովինսկի պր., 21, Արծրուն. Ընկ. շինութ.

Տելեֆօն № 355.

ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ

ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ

(հ.շ.) (ա.) 310. 50—47

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

I

Հեզնութիւն և ծաղր—ահա ինչ տրամադրութիւններով է վերաբերվել մեր գիւղացին և նոյն իսկ մեր ինտելիգենտ մարդը ոչ միայն դէպի իր հարևան գիւղացիները, այլ և դէպի եկւոր տարրերը՝ գերմանացիները, ռուսները:

— Յիմար են, բան հասկացող չեն, պարզամիտ են,—բնորոշել է նա շրջապատողներին և ինքնագոհ շարունակել իր նահապետական տնտեսութիւնը:

Եւ նորեկ օտարական երկրագործի ամեն մի սխալը և ամեն մի սայթաքումը մեծ հաճոյք է պատճառել նրա սրտին աւելի ևս անձնապաստան և ինքնապաշտ դարձնելով նրան:

Տասնեակ տարիներ անցնելուց յետոյ մեր երկրի մէջ կատարվեցին փոփոխութիւններ, որոնց հաշուեկշիռը ծնում է ուսանելի խորհրդածութիւններ և բերում է մեզ կարևոր եզրակացութիւնների մեր ժողովրդի առաջադիմական քայլերի բնաւորութեան և ուղղութեան վերաբերութեամբ:

Կանգ առնենք այն եկւոր տարրերի վրա, որոնցով հարստացաւ մեր երկիրը վերջին մի քանի տասնեակ տարիներում:

Գերմանացիները եկան մեր երկիրը աղքատ և խղճուկ վիճակի մէջ, իսկ այժմ տեսէք և դիտեցէք նրանց կենցաղը: Նրանք ամենահարուստ գիւղացիական տարրն են կազմում Անդրկովկասում:

Վերցրէք օրինակի համար Գանձակ քաղաքի մօտ գտնվող գերմանական Ելենենդօրֆ գաղութի գիւղացիներին: Շատերը գանձակեցիներից յիշում են նախկին Թշուառ, օրվայ հացի կարօտ, նոյն իսկ մուրացող գերմանացիներին: Անցաւ ժամանակ: Գերմանացիները սկսեցին կազմակերպել իրանց տնտեսութիւնը: Մեծ նեղութիւններ կրեցին, փչացվեցին հարևան Թուրքերի գողութիւններից, կեղեքվեցին տեղական վաշխառուներից: Բայց վերջ ի վերջոյ ոտքի կանգնեցին, կազդուրվեցին, ամրացան և սկսեցին ընդարձակել իրանց արդիւնաբերութիւնը: Շրջապատող հայ և Թուրք գիւղացիութիւնը, որ երկար ժամանակ հեգնօրէն և արհամարհանքով էր նայում նրանց աշխատանքին և փորձերին, չը տեսնելով առանձին իմաստ նրանց գիւղատնտեսութեան մէջ, մնացուն հարստացած, բարգաւաճ միճակի մէջ, իսկ իրան յետ մնացած և խղճալի դրութեան մէջ:

Եւ ահա այսօր մենք տեսնում ենք Ելենենդօրֆը նախանձելի առաջադիմութեան աստիճանի վրա: Նա ունի ընդարձակ այգիներ, արդիւնաբերում է մեծ քանակութեամբ խաղող և գինի: Նա ապրում է մաքուր տներում, բաւական ապահով: Նա ունի կանօնաւոր դպրոց, ունի մի քանի արհեստանոցներ: Նա լուսաւորում է իր գիւղը էլեքտրականութեամբ և դարձել է գրաւիչ օտար հիւրերի համար ամառվայ ամիսներում: Ելենենդօրֆը գործում է մի փոքրիկ քաղաքի տպաւորութիւն:

Նայեցէք միւս գերմանական գաղութներին: Նրանք էլ եթէ ոչ նոյն չափով, բայց և այնպէս բաւական մեծ առաջադիմութեամբ ստեղծել են իրանց համար բարգաւաճ վիճակ, անհամեմատ բարձր, քան ունի շրջապատող գիւղացիութիւնը: Արդարև Աննենֆելդ, Ելենենֆելդ, Ալեքսանդերսհէյֆ և միւս գաղութները աչքի են ընկնում իրանց բարեշինութեամբ և հարստութեամբ: Նոյն իսկ 12—15 տնից բաղկացած Պետրովկա փոքրիկ գաղութը Կարսի կողքին գործում է զարմանալի տպաւորութիւն իր զարգացած տնտեսութեամբ՝ իր կաթնատնտեսական գործարանով, իր գութաններով, հնձող մեքենաներով և միւս գիւղատնտեսական գործիքներով:

Գերմանական գաղութները պատիւ են բերում գերմանական կուլտուրականութեան և արդարև նախանձելի են իրանց տնտեսութեամբ, իրանց ինքնուրոյն գործունէութեամբ, իրանց աշխատասիրութեամբ:

Կովկասեան գիւղացին ունի ուսանելու շատ բան իր գերմանական հարևաններից:

Եւ պէտք է ուսանի:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռօստով Դ./վ., 2 սեպտեմբերի

Կովկաս ուղևորվեց ֆինանսների մինիստրը: Կայարանում մինիստրը ընդունվեց իշխանութեան, քաղաքի, առևտրի ու արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչներից, դիտեց Վլադիկավկազեան երկաթուղու արհեստանոցները, այցելեց Բատայսկ-Ազով նորակառոյց գիծը և մանրամասն շրջագայեց նաւահանգստում: (Հ. Գ.)

—

Էսենտուկի, 2 սեպտեմբերի

Եկաւ ֆինանսների մինիստրը: (Հ. Գ.)

—

Ցետինիէ, 2 սեպտեմբերի

Տոմանովիչի մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց: Թագաւորը յանձնարարեց Տոմանովիչին կազմել նոր կաբինէտ: Կազմը այսպէս է. զինուորական մինիստր՝ Ջուրովիչ, ներքին գործերի մինիստր՝ Ջուկանովիչ, ֆինանսների մինիստր՝ Երգովիչ, Տոմանովիչը մնում է նախագահ և արտաքին գործերի մինիստր, Վուկովիչը՝ արդարադատութեան ու լուսաւորութեան մինիստր: (Հ. Գ.)

—

Պեկին, 2 սեպտեմբերի

Այն կազմակերպութիւնները, որոնք ձգտում են շուտով բանալ տալ պարլամենտը, մամուլի մէջ հանդէս են գալիս ռուս-եապօնական համաձայնութեան դէմ և դիմումներ են ուղղում կառավարութեանը:

Մանջուրական փոխարքայ Սիլիանը վերադարձաւ Մուկդէն: (Հ. Գ.)

—

Ժընէվ, 2 սեպտեմբերի

Երէկ, անգլիական զօրքերի Կահիրէ ոտք դնելու տարեդարձին, տեղի ունեցաւ երիտասարդ եգիպտացիների մշտական կոմիտէտի նիստը: Անգլիական բանւորական կուսակցութեան պարագլուխ Կէյր-Գարդին յայտնեց, որ Եգիպտոսը մաքրելուց խուսափելու իրողութիւնը պատիւ չէ բերում Անգլիային: Կոմիտէտը խրդիվին մի հեռագիր ուղարկեց՝ պահանջելով վերականգնել սահմանադրութիւնը, նաև մի յայտարարութիւն յղեց անգլիական կառավարութեան՝ պահանջելով հեռացւմն օկուպացիոն: (Հ. Գ.)

—

Գրանվիլլէ, 2 սեպտեմբերի

Ի պատիւ արտասահմանեան օֆիցերների տրված նախաճաշին գեներալ Միշելը շնորհակալութիւն յայտնեց գեներալ Գէրնգրօսին և ռուս օֆիցերներին՝ զինւորական վարժութիւններին ներկայ լինելու համար. յայտնեց, որ ֆրանսիական զօրքը խորին համակրանք է տածում դէպի նրանց յանձին գեներալ Գէրնգրօսի, ողջունեց պանծալի ռուսաց զօրքի աչքի ընկնող առաջնորդներին: Բաժակաճառից յետոյ նուագվեց ռուսական օրհներգը: Գեներալ Գէրնգրօսը ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց դէպի ռուս օֆիցերները ցոյց տրված հոգատարութեան և ուշադրութեան համար և բաժակը բարձրացրեց ի պատիւ Պիկարդիայի հոյակապ զօրքերի և քաջարի ու կորովի ֆրանսիական զօրքի: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 2 սեպտեմբերի

Հավասի գործակալութիւնը հաղորդում է. «Դեսպան Նելիդօվը երէկ ամբողջ օրը իրան վատ էր զգում, այսօր մի փոքր լաւացաւ դրութիւնը, սակայն առողջութեան նկատմամբ լուրջ վտանգ կայ»: (Հ. Գ.)

—

Օդեսսա, 2 սեպտեմբերի

Բեռնակիրների գործադուլը շարունակվում է. Նաւահանգստի արտասահմանեան բաժանմունքում համարեա անգործունէութիւն է տիրում: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 2 սեպտեմբերի

Ծառայողների հետ անաջող բանակցութիւնների պատճառով կէս գիշերին աւստրիական գծի բոլոր կայարաններում սկսվեց պասսիվ գործադուլ: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 1 սեպտեմբերի

Անգլօ-հնդկական բուդդայականների մէջ լուր տարածվեց, թէ ռուս բուդդայականներին արգելված է Տիբէտ մտնել: Այդ առիթով ուղղված հարցապնդմանը չին կառավարութիւնը պատասխան ուղարկեց ռուսաց ներկայացուցչին Պեկինում, որ ներքին Տիբէտ մտնելու արգելքը վերաբերում է միայն ճանապարհորդներին, սակայն բոլոր ազգերի բուդդայական ուխտաւորների համար Տիբէտի սրբազան տեղերը համբուրելու արգելք չէ եղել և այժմս էլ գոյութիւն չունի: (Հ. Գ.)

—

Հէլսինգֆօրս, 2 սեպտեմբերի

Ընտրվեցին. սէյմի տալման՝ Սվինխուվուդը, (երիտասարդ ֆինն), փոխտալմաններ՝ Սէդէրհօլմ (շվէդացի) և Լիստօ (հին ֆինն): (Հ. Գ.)

—

Գիրին, 2 սեպտեմբերի

Գաւառական զէմստվօյի կազմակերպած միտինգին ռուս-եապօնական համաձայնութեան առիթով որոշվեց աւելացնել զօրքերի թիւը Մանջուրիայում, բօյկօտի ենթարկել եապօնական ապրանքները ինչպէս և ռուսական ու եապօնական դրամները, միջնորդել Պեկինում շուտով բանալ պարլամենտը, լայն չափով ագիտացիա մղել այդ ուղղութեամբ ազգաբնակութեան մէջ: (Հ. Գ.)

—

Մուրսիա, 2 սեպտեմբերի

Աբանիլլա գիւղում լեռան փլուածքից սպանվեցին 7, վիրաւորվեցին մի քանի մարդ: (Հ. Գ.)

—

Կիէվ, 2 սեպտեմբերի

Ի նկատի ունենալով ժանտախտի համաճարակը, դուման որոշեց միջնորդել, որպէսզի սեպտեմբերի 14-ին Օդեսսայում կայանալիք քաղաքային գործիչների համառուսական համագումարը յետաձգվի: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ.— Պատուիրագրվեց աւարտական վկայականներ ստացած հրէայ ուսանողներին արտաքսել Պետերբուրգից մինչև քննութիւնները: («Б.»)

—

Օդեսսա.—Պետական Դումայի ընտրութիւններին տեղի էին ունենում շատ միջադէպեր: Շատերը հեռանում էին, բայց «սօիւզնիկները» բռնում էին հրէաներին և գծեր էին դնում Զամշինսկիի բիւլէտէններին վրա: Սօիւզնիկները աւտօմօբիլներով բերում էին ընտրողներին և առաջադիմականներին սպառնում էին սանիտարական բեպրեսիաներով: («Б.»)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Կ. Պօլիս, 2 սեպտեմբերի

Երէկ գահակալութեան տօնի առիթով մատուցված պատարագից յետոյ պատրիարքարանում բացվեց յունական ազգային ժողովը: Որովհետև անհնարին էր պատգամաւորներին տարբերել ուխտաւորներից, ոստիկանութիւնը կալանաւորեց 11 անդամի՝ մտնելիս, և 10-ին՝ դուրս ելնելիս: Ձերբակալվածները բոլորն էլ ստորագրութիւն տուին չը մասնակցել նիստերին: Ժողովին ներկայ էին 63 մարդ: Պատրիարքը ճառ արտասանեց, որով շեշտեց սահմանադրութեան կարևորութիւնը, սակայն սահմանադրութիւնը չարդարացրեց յոյների յոյսերը, որոնց արտօնութիւնները խախտվում են առանձնապէս եկեղեցիների մասին վերջերս ընդունված օրէնքով: Ընդգծելով երկրի օրէնքներին տածած իր հաւատարմութիւնը, պատրիարքը մատնանշեց, որ ժողովի աշխատանքները նպաստում են ազգի և կառավարութեան միջև ծագող թիւրիմացութիւնների վերացման, և վերջացրեց իր ճառը աղօթելով սուլթանի և սահմանադրութեան համար: Հետևեալ նիստը տեղի կունենայ սեպտ. 10-ին, որպէսզի մինչ այդ պատրիարքը հնարաւորութիւն ունենայ խօսակցել կառավարութեան հետ: (Հ. Գ.)

—

Սօֆիա, 2 սեպտեմբերի

Լրագիրների ասելով՝ մակեդօնացի փախստականների մեծ մասը վերադառնում է հայրենիք:

Մալինովի մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց: Մինիստրները կը մնան իրանց պաշտօններում մինչև ճգնաժամի վախճանը: (Հ. Գ.)

—

Ուրմիա, 2 սեպտեմբերի

Նոր նահանգապետը գաւառի հարաւային կէտերը ուղարկեց պահակախմբեր: Պահակախմբերից մինը Անզար գիւղում ընդհարվեց քիւրդերի հետ: Երէկ երեկոյից այնտեղ կռիւ է: (Հ. Գ.)

—

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 11 օգոստոսի

Հայ արիւնը կրկին հոսում է, բայց այս անգամ հայի ձեռքով։ Յուլիսի 30-ին վայրագ ոճրագործութեան երկու դէպքեր պատահեցին քաղաքում։ Ես մինչև օրս բան չը գրեցի, սպասելով որ խնդիրը լուսաբանվի, բայց դեռ դարձեալ բաւականին շատ մթութեան քօղովը ծածկված է մնում։

Կարճկան գաւառի Օղվանց գիւղից Մանուկ անունով մի հայ անցեալ աշնան վերադարձել էր Եւրոպայից, ուր երկար տարիներ մնացել էր և սովորել Վենետիկի Մուրադ-Ռափայէլեան վարժարանում. ուսեալ, զարգացած մի ինտելիգենտ մարդ էր։ Կարճկան գաւառում գտնվում է Գոմաց ս. Գէորգ անունով մի վանք, բաւական հարուստ եկամուտներով, որ անհատների շահագործութեան ասպարէզ է դառել մեղսակցութեամբ մի վարդապետի։ Մանուկն իր աչքով տեսնում է այն զեղծումները, որոնք գործվում են Գոմաց վանքում ու սրտմտում, չէ կարողանում տանել այնչափ սանձարձակ այլանդակութիւնները, ուստի մի քանի ընկերների հետ բողոք յայտնում Վանի հայոց առաջնորդարանին։

Մանուկը, լինելով յիշեալ գաւառում նշանաւոր ոյժ, իր մտքերը անվախ քարոզում է և այդ պատճառով թշնամութեան առարկայ է դառնում։ Վերջին օրերում քաղաք գալով, շատերին յայտնում է, որ իրան և բողոքող ընկերներին սպառնալիքներ են եղել, բայց ինքը չէ վախենում սպառնալիքից և դէս ու դէն կրկին խօսում ու կրկնում է իր բողոքները։

Յուլիսի 30-ի երեկոյեան արևի մայր մտնելուց յետոյ Մանուկ, Անուշաւան անունով վանեցի մի երիտասարդի հետ, Այգեստանի Խաչ փողոցից ցած է իջնում Արարիք Թաղում յիշեալ երիտասարդի տանը հիւր լինելու նպատակով։ Ճանապարհի վրա մի քանի անծանօթ անձերի է պատահում, որոնք չը ճանաչվելու համար երեսները կապած են լինում. սրանք ուզում են Մանուկին բռնել, բայց նա անձնատուր չէ լինում, ուստի մի քանի համազարկերով կրակում են նրա վրա. Մանուկն և Անուշաւանն էլ կրակում են, և այդ միջոցին Մանուկը անշնչացած ընկնում է, իսկ յարձակվողներից Դաւիթ անունով մէկ մարդ մահամերձ վիրաւորվում և որ սակայն կարողանում է փախչել գնալ իր տուն, ուր մի քանի ժամից յետոյ մեռնում է։ Իսկ Անուշաւանը, հազիւ հազ ազատված կրակից, իր զէնքը ձգում և գոռալով, կանչելով ոստիկանութեան դիմում և իմաց է տալիս պատահած ոճրագործութեան մասին։

Անուշաւանը [illegible] անզէն գնում էր, իսկ Մանուկի սպանութիւնից անտեղեակ է ձևացնում իրան, բայց Անուշաւանը յայտնում է, որ ինքնապաշտպանութեան համար ինքը կրակել է, կրակել է նաև Մանուկը, բայց թէ Դաւիթը իր թէ Մանուկի գնդակով է վիրաւորվել, ինքը չէ իմանում։ Դաւիթի մեռնելուց յետոյ գնդակը դուրս է հանվում նրա մարմնից և Անուշաւանի ատրճանակի գնդակ լինելը հաստատվելով, նա բանտարկվում է և գործը քննութեան է յանձնվում։ Երկու օրից յետոյ ձերբակալվում է նաև շատախցի Սարգիս Շահինեանը ոտքից վիրաւորված և կրկին յանձնվում է քննութեան, թէև ինքը ասում է, որ պատահմամբ է վիրաւորվել իր ձեռքով, բայց նրա խօսքերին չեն հաւատում։

Գործը, ինչպէս ասացի, դեռ մութն է. շատերը կարծում են, որ ուզեցել են մէջտեղից վերցնել մի նշանաւոր հակառակորդ ոյժ, որպիսին էր Մանուկը, և յաւիտեան լռեցնել նրան, իսկ աւելի հաւանական է թւում այն, որ մեռցնելուց աւելի նպատակ է եղել Մանուկին ձեռք բերել և մի լաւ խրատ տալ, քան գնդակով, և թէ նրա անձնատուր չը լինելու պատճառով պարտաւորվել են կրակի դիմել և դրանից առաջացել են երկու խիստ ցաւալի մահեր։

Այս կէտը կարող էր լուսաբանել միայն Դաւիթը, եթէ նա կեղծած չը լինէր ճշմարտութիւնը իր մեռնելու վայրկեանին, բայց նա յուսացել էր որ կապրի, ուստի աշխատել է ծածկել ճշմարտութիւնը, արդարութեան ձեռքը չընկնելու համար։

Այսպէս ահա լռեցնում են ճշմարտութիւնը և այդ խօսող պատուական Մանուկ հայը՝ Դաւիթի փառաւոր թաղումից երկու ժամ առաջ արդէն անձայն, անշշուկ յանձնվել էր հողին։ Երկուսն էլ թաղվեցին Արարիքի գերեզմանոցում, ուր գտնվում են Վաղգէնի, Սեպուհի, Յարութիւնի և ուրիշ հայ նահատակների գերեզմանները, իրանց կողքին ունենալով յայտնի դաւաճան տէր-Դաւօն։ Դեռ որչափ պատուական կեանքեր իր ծոցում պիտի ծածկէ այդ հողը, քանի որ մենք չենք դադարում եղբայրասպանութիւնից, քանի չենք դադարում գերեզմանափորներ լինելուց։

Մուրակ[?]

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿԱՐԿՂԻ ԱՌԻԹՈՎ

Բ. *)

Յօդուածիս առաջին մասում շօշափեցի այն խնդիրը, թէ առանց դպրոցի վիճակի բարեկարգութեան և ապահովութեան («կարելի չէ»-ն փոխելով ասենք) դժուար է ուսուցչի վիճակը բարեկարգել և ապահովել։

*) Տես «Մշակ» № 194.

Կարծում եմ այս թէզը ոչ մի առարկութեան չի ենթարկվի։

Թոշակարկղը նպատակ ունի ուսուցչի վիճակը ապահովել որոշ տարիներից յետոյ և այն էլ այն սակաւաթիւների, որոնք կարող կը լինեն մինչև այդ որոշ տարիների բոլորելը՝ դիմանալ իրանց վրա տիրող ծանր ու անթիւ նեղութիւններին, այնինչ դպրոցը բարեկարգելով, ուսուցչի պաշտօնավարութեան պայմանները լաւացնելով, քիչ շատ հաստատուն դարձնելով՝ թէ թոշակարկղի խնդրի իրագործումն է դիւրանում և թէ լաւ ուսուցիչներին դպրոցական ասպարէզից չը հեռանալու կարևորագոյն ու կենսաթթխու[?] խնդիրն է լուծվում։

Ուսուցիչներին զզվեցնող, ու թոշակարկղին վտանգ սպառնացող առաջնակարգ հարցը պաշտօնների անկայունութիւնն է. ամենամեայ պաշտօնափոխութիւնն է, որի առաջն առնելու համար ես կառաջարկէի երկու միջոց։

Մինչ՝ որ հոգաբարձական կազմը միանգամից չը փոխվի, միանգամից չընտրվի, այլ կէս-կէս, ինչպէս այդ սահմանված է Փոխարքայի կանոններով մեր միջնակարգ դպրոցների համար։ Իմ կարծիքով՝ հոգաբարձական կազմի կէս կէս ընտրվելը 40—50% կը պակասացնի թէ ուսուցչական ամբողջ խմբերի կազմալուծվելու և թէ մասնակի պաշտօնից արձակվելու հանգամանքը։

Երկրորդ միջոցն այն է, որ մեր բոլոր դպրոցների ուսուցիչներն իրանց պաշտօնների մէջ հաստատվեն և պաշտօններից արձակվեն միայն ու միայն Էջմիածնի կենտրոնական բարձրագոյն իշխանութեան հրամանով։

Ուսուցչի ընտրութիւնը, պաշտօնի մէջ հաստատելու, սրա մասին գոհունակութիւն թէ բողոք յայտնելու առաջարկութիւնը կը պատկանի հոգաբարձութեանը և թեմական իշխանութեանը, իսկ այս ընտրութիւնների, գոհունակութիւնների թէ բողոքների մասին վերջնական կարգադրութիւնը կախված կը լինի կենտրոնական իշխանութեան իրաւունքից։

Քահանայացուի թէ քահանայի ընտրութիւնը ծխինն է, հաւանել կամ չը հաւանելը թեմական իշխանութեանը, բայց քահանային իր տեղից հեռացնելը, այլ տեղի վրա հաստատելը, քահանային պարգևատրելը կամ պատուհասելը կախված է կենտրոնական բարձրագոյն իշխանութեան իրաւունքից։

Ինչու՞ միևնոյն կարգը չը սահմանել ու չը պահել նաև դպրոցական ուսուցչի պաշտ[illegible] թիւնը պիտի բռնի ծխական դպրոցի և ծխական (ասենք) ուսուցչի վերաբերմամբ նոյն տեղը, ինչ որ արդէս ունի նա ծխական քահանաների ու եկեղեցիների վերաբերութեամբ։ Սրանով գուցէ շատանան մեր բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան գործերը, բայց սա միթէ կարող է պատճառ լինել կարևոր խնդրի օգտաւէտ լուծմանը։

Հանգուցեալ Մակար Կաթողիկոսի օրով սինոդում կար մի առանձին սեղան ու պաշտօնեայ, որ Կաթողիկոսի անմիջական իրաւասութեան ու ղեկավարութեան ներքոյ վարում էր միայն ու միայն դպրոցական գործերը։ Կաթողիկոսն ունէր դպրոցական խնդիրների համար իր առանձին ուսումնարանական յանձնաժողովը, որ ամեն բան համակամ[?] խորհրդով մտածում, հոգում, պատրաստում էր ու ներկայացնում Հայրապետի տնօրինութեանը։

Այժմ պէտք է որ այդ յանձնաժողովը կեանք ստանայ, պէտք է որ այդ յանձնաժողովի անդամները միայն ու միայն զբաղվեն դպրոցական գործով, ուստի և պէտք է ռոճիկ ստանան, պէտք է ճանապարհածախսեր ստանան և նաև այցելութեան գնան գաւառները, քաղաքները՝ դիտելու դպրոցական աշխարհը։

Էջմիածինը պիտի այդ նպատակով գումար հայթայթի։ Կրկնեմ միթէս աւելի պարզած լինելու նպատակով, որ թեմակալ առաջնորդներն իրանց թեմական տեսուչներով նոյն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները կունենան դպրոցների և ուսուցիչների վերաբերութեամբ, ինչ որ ունեն նոյն առաջնորդներն իրանց փոխանորդներով ու գործակալներով եկեղեցիների ու քահանաների վերաբերութեամբ։ Դպրոցական ուսուցիչների պաշտօնում հաստատվելը և պաշտօնից արձակվելը դրվելով բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան իրաւասութեան ներքոյ, ահագին չափով առաջը կառնի մեր ուսուցչական խմբերի կազմալուծվելու, մեր ուսուցիչների պաշտօններից այնքան հեշտահոգի կերպով արձակվելու դէմ։

Այս ճանապարհով առաջն առնվում է ուսուցիչներին՝ հակառակ իրանց կամքի՝ պաշտօնից հեռացնելու նկատմամբ. կը մնայ այն ժամանակ մտածել, թէ ինչ ճանապարհով առաջն առնվի ուսուցչի՝ իր կամքով իր պաշտօնը ձգել-հեռանալու նկատմամբ, որ շատ մեծ տոկոս է կազմում, բայց և որ առանձին աղմուկ չէ հանում, կատարվում է լռելեայն։

Իբրև ընդհանուր երևոյթ կարելի է ասել, որ բոլոր ցենզաւոր, միջնակարգ ուսման դասընթաց աւարտած ուսուցիչները, որոնք ակամայ մի խուլ գիւղ են ընկած, կամ մի անապահով դպրոց են մտած, կամ քիչ ռոճիկ են ստանում, տարին մի կերպ բոլորելուց յետոյ՝ առանց խօսելու թողնում հեռանում են իրանց պաշտօնից աւելի լաւ տեղ գտնելու, աւելի շատ ռոճիկ ստանալու յոյսով ու նպատակով։ Սրանք հեռանում են լուռ, անխօս. Գրեթէ ոչ ոք հարց չէ բարձրացնում մամուլի մէջ ոչ այդ ուսուցիչների ինքնագլուխ[?] հեռանալու և ոչ էլ նրանց դպրոցի ուսումնական մասի վտանգվելու նկատառմամբ։ Բողոք, աղմուկ բարձրացողներն են նահանգական քաղաքների կամ ապահով դպրոցների մէջ իրանց պինդ տեղաւորված համարող ուսուցիչները, երբ հոգաբարձուները փորձում են հեռացնել կամ հեռացնում են նրանց։

Փակագծերի մէջ թոյլ եմ տալիս ասելու, որ մեր ներկայ պայմաններում ուսուցչական խմբերի կազմալուծելը կարծես մի տեսակ արդարութեան ակտ է, որ կատարվում է. դրանով գաւառներում կեանք մաշող, խուլ անկիւններում տառապող ուսուցիչների առաջ ևս դռներ են բացվում նահանգական քաղաքներում, բաւարար ռոճիկներով պաշտօններ ստանալու համար։ Սա մի տեսակ վարձատրութիւն է գաւառացի ուսուցիչների վերաբերութեամբ և ընդ նմին թարմ հոսանք առաջ բերելու միջոց է մեր նահանգական քաղաքների դպրոցների մէջ։

Եւ որպէսզի ուսուցչին արձակելու ու հաստատելու իրաւունքի կենտրոնացումը չը զրկի գաւառացի ուսուցիչներին ապահով դպրոցների ու մեծ քաղաքների մէջ պաշտօն վարելու յոյսից ու վերը փակագծերի միջոցով ակնարկածս մեր այժմեան «իրատեսակ»[?] դիւրութիւնից, պէտք է մտածել որոշ կարգաւորութիւն առաջ բերել մեր ուսուցիչների պաշտօնավարութիւնների մէջ, պէտք է մօտաւորապէս շրջանների բաժանել, թէ նորաւարտները որտեղերից պիտի սկսեն պաշտօնավարել ու ինչպէս պէտք է հետզհետէ առաջ գնան, բարձրանան թէ ռոճիկների, թէ բնակութեան տեղերի և թէ պաշտօնների նկատմամբ։ Ապա թէ ոչ մի անգամ մի մեծ քաղաքի ապահով դպրոց ընկնող ըը պինդ կը մնայ կպած իր տեղին, ինչպէս նրա դասընկերը, նրա հասակակիցն ընկերը մի անգամ ընկնելով մի խուլ գիւղ, մի խուլ գիւղաքաղաքի դպրոց ու փակված գտնելով մեծ քաղաքների դպրոց մտնելու դռները՝ կը յուսահատվի և իսպառ կը հեռանայ ուսուցչական ասպարէզից։

Եւ այսպէս՝ վերադառնալով առաջադրածս խնդրին ասեմ, որ մէկ կողմից հոգաբարձական կազմերի կէս-կէս ընտրվելու սիստեմը, միւս կողմից ուսուցիչների պաշտօնի կարգվելը և պաշտօնից արձակվելը մեր բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան հրամանով՝ ահագին չափով կապահովի մեր ուսուցիչներին, [illegible] ահագին չափով կը դիւրացնի թոշակարկղին հատուցանելու ամսավճարների կանոնաւորութիւնը։

Մեսրոպ ա. ք. Մելեան

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Թիֆլիսի հասարակութեան առաջ կայ մի դժուարին խնդիր, այդ՝ բնակարանի խնդիրն է։

Վերջին ժամանակներս Թիֆլիսում մեծ պահանջ է զգացվում բնակարանների, և այդ գիտակցելով՝ տնատէրերն անխնայ և անխիղճ կերպով աւելացնում են տան քրէնները, պատճառ բերելով որ հարկերն աւելացել են։

Այնպիսի կենողներ, որոնք երկար տարիներով բնակվում են մի բնակարանում կամ քաղաքի կենտրոնում և կամ շրջակայքում՝ մի անգամից սովորած լինելով այդ տեղին կամ մօտ լինելով առևտրական կենտրոնից, զանազան հիմնարկութիւններից և ուսումնարաններից,—յաճախ ստիպված են լինում տնատէրերի առաջարկութիւններն ընդունել։

Իսկ դրա փոխարէն՝ տնատէրերը, ստանալով ահագին գումարներ, ոչ մի յարմարութիւն չեն տալիս իրանց վարձակալներին, չը նայած որ տունը կամ բնակարանը յաճախ կարիք է զգում նորոգութեան։ Տնատէրերը հրաժարվում են այդպիսի ծախսերից և երբեմն էլ վարձակալին կոպիտ կերպով պատասխանում՝ ասելով. «Եթէ չէք ցանկանում մնալ, կարող էք բնակարանը դատարկել. առանց նորոգելու էլ շատ ցանկացողներ կան և դեռ աւել գնով»։ Ի՞նչ արած, պիտի հաշտվել տնատէրերի այդ անտեղի կապրիզներին։

Դեռ սրանք մի կողմը թողնենք։ Կան աւելի ծիծաղելի հանգամանքներ, որ ստիպված պիտի լինես հաշւի առնել՝ տուն վարձելու ժամանակ. օրինակ՝ եթէ 5 երեխայ ունես և տուն վարձելու միջոցին քեզ ուղղված հարցին պատասխանես՝ ասելով, թէ 3 երեխայ ունես, էլ պրծաւ. քեզ այլևս տուն չեն տալու։ Եւ վայ է եկել քեզ, եթէ բազմանդամ ընտանիքի տէր ես. էլ քեզ համար տուն չը կայ. շաբաթներով, ամիսներով և տարիներով մտն էլ գաս՝ տուն վարձելու համար, չես կարող գտնել, որովհետև կամ չեն տայ և կամ այնպիսի մի արժէք կասեն, որ ոյժիցդ վեր կը լինի վճարել։

Շատ ընտանիքներ, ընկնելով այսպիսի անելանելի դրութեան մէջ, անիծում են այն սև օրը, երբ՝ թողած իրանց հայրենիքում սեփական տունն ու տեղը՝ թափառում են օտար երկրում։

Այժմ մտէք այդպիսի ընտանիքների վիճակը. արդեօք ի՞նչ անեն. միթէ կարող են իրանց սիրելիներից բաժանվել, թէ ինչ է՝ տնատէրերի միանգամայն անտեղի կապրիզները պիտի կատարեն։

Ժամանակ է այս մասին լրջօրէն մտածել և այժմվանից միջոցներ գտնել հետզհետէ աւելի սպառնալի դարձող այս չարիքի առաջն առնելու համար։

Միք. Գանջեցեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Շուշի, 29 օգոստոսի

Ողբ ու լաց, հառաչանք, հեծկլտոց լսվում է Ղարաբաղի գիւղերից։ Բկլուռոց, կարմրուկ, աչքացաւ, փորհարինք, որովայնային տիֆ տարածված են գիւղերում և համաճարակի բնաւորութիւն են ստացել։ Բկլուռոց, կարմրուկ և աչքացաւ հիւանդութիւնները տարածված են նաև քաղաքումս, որից սակաւաթիւ զոհեր լինում են. Դիզակը և Խաչէնը ամբողջապէս բռնված են բկլուռոց և կարմրուկ հիւանդութիւնով և ծանր զոհեր են տալիս։ Տուն չը կայ, որ ողբալիս չը լինի իր սիրելիներին, գեռափթիթ մանուկներին։ Օրական ամեն մի գիւղ տալիս է 3—5 զոհ։ Հիւանդութիւնը շարունակվում է, անցնում է գիւղէ գիւղ։ Հարկաւ այս դժբաղդութիւնից Վարանդան և Ջրաբերդը անմաս չեն մնայ։

Տարիներ առաջ «приемный покой» անունով բուժարաններ կային Հադրութում և Խանքենդ աւանում։ Այդ բուժարանները, թէև պահվում էին գանձարանի հաշւով, բայց դրամը ժողովվում էր ժողովրդից միւս հարկերի հետ միասին։ Այդ բուժարաններից Հադրութինը տեղափոխել են Կարեագին գիւղը, որտեղ և նստում են գաւառապետը և միւս պաշտօնատար անձինք, իսկ Խանքենդինը՝ Աղդամ։ Այդ երկու բուժարանները տեղափոխվելով՝ հայերի համար դարձան անմատչելի։ Այսպէս՝ ամբողջ Ղարաբաղի հայերը մնացին բժշկութեան կողմից անխնամ։ Վերջին ժամանակներս Բագուի Հայոց Մարդասիրական Միութիւնը Նոր-Շէն գիւղում բաց արեց մի հիւանդանոց և մեծ օգնութիւն հասաւ շրջակայ հայերին, բայց Վարանդայի միւս մասը, Դիզակը, Խաչէնը և Ջրաբերդը մնում են նախկին դրութեան մէջ և մարդիկ մեռնում են ագիտութիւնից, առանց բժշկական օգնութեան ու մխիթարութեան։ Այսպէս, տարափոխիկ հիւանդութիւնը առատ հունձ է անում բժշկի կարօտ գիւղերում։

Մաքրութեան, առողջապահութեան և այլ գիտելիքների մասին գիւղացիները ոչ մի գաղափար ու հասկացողութիւն չունեն։ Նոյն նահապետական կեանքը, սակաւ բացառութիւնով, թագաւորում է ամեն տեղ։ [illegible] անկիւններում, սրահներում կուտակված աղբակոյտեր են, որոնց գարշահոտութիւնը մարդու շնչառութիւնն է կտրում, և այսպէս՝ գիւղացիները, աւելի մանուկ սերը, մահանում են անտէրութիւնից և ագիտութիւնից։

Անցեալ տարի, Աշոտ եպիսկոպոսի առաջնորդութեան օրերով, կատարվեցին թեմում՝ պատուիրակների ընտրութիւնները, որի շարունակութիւնը ընդհատվեց, քաղաքացիների ճնշման տակ։ Գաւառի ընտրողական թերթերը ուղարկված էին Վեհ. Հայրապետին, որից արդէն յետ են ստացված՝ բեկանված մի քանի գործակալութիւնների ընտրութիւնները։ Նշանակված են նոր ընտրութիւններ։ Քաղաքիս չորս եկեղեցիները և բեկանված երեք գործակալութիւնները պիտի կազմեն նոր ընտրութիւններ, որոնց ընտրված պատգամաւորները միւսների հետ պիտի ընտրեն թեմական դպրոցի համար հոգաբարձուներ և թեմական խորհրդի համար անդամներ։

Առաջներս է մի թեմական դպրանոց, Ղարաբաղի 200 հազար ժողովրդի գիտութեան, փառքի և լոյսի տաճարը, լուսատու փարոսը, նիւթապէս քայքայված, հարստահարված, աղքատացած և հասած վերջին ծայր թշուառութեան։

Արդ, Ղարաբաղի ժողովրդի կողմից ընտրված պատգամաւորներ, ձեզ վրա դրված է ահագին և ծանր պարտականութիւն։ Դէն դրէք կուսակցական նեղ ոգին, մի կողմը նետեցէք անձնական հաշիւները և «եսը» և միացած եղբայրական սիրով և կապով ընտրեցէք սրտացաւ և բանիմաց հոգաբարձուներ, որոնք կարողանան դպրոցը վերաշինել և ոչ կործանել։

*

—

Մոզդոկ, 28 օգոստոսի

Խոլերան այստեղ էլ մուտք գործեց և բաւական թւով զոհեր է տանում, մանաւանդ ռուս հասարակ դասակարգից։ Երկու բժիշկ ունենք, որոնցից մէկը ռուս, որը յատկապէս վարձված է տեղիս զինւորական հիւանդանոցի և շրջակայ ռուս ստանիցաների համար. իսկ միւսը հրեայ է, քաղաքային հիւանդանոցի (Աստուած հիւանդանոց համարի) համար վարձված։ Քաղաքը իր սեփական բժիշկը չունի. և ստիպված դիմում ենք այդ բժիշկների օգնութեան։ Սրանից դեռ երկու տարի առաջ քաղաքային դուման օրագրութիւն[?] էր կազմել և որոշել էր, որ քաղաքային վարչութիւնը հրաւիրէ և ունենայ իր սեփական քաղաքային բժիշկը, և այդ որոշումը յանձնել էր ուպրավային կատարելու։ Բայց ուպրավան, իր քար ու սովոր անտարբերութեամբ, այդ ամենաանհրաժեշտ հարցը, մինչև այժմ, թողել է առանց հետևանքի. քաղաքացիները, առողջապահական պայմաններից և յարմարութիւններից միանգամայն զրկված, կամայակամայ ընկել են հրէայ բժշկի ճանկը, որը իր կոպիտ վերաբերմունքով զզվեցրել և յուսահատեցրել է բոլոր հիւանդ այցելուներին...

Հասարակութեան կողմից հարիւրաւոր բողոքներ են ուղղվում քաղ. վարչութեանը՝ բժշկի ապօրինի պահանջների և կամայականութիւնների դէմ. խնդրում են և յիշեցնում դումայի որոշումը՝ քաղաքի համար սեփական բժիշկ հրաւիրելու մասին... Ուպրավան ոչ մի կարգադրութիւն չէ անում և չէ էլ ուզում լսել հասարակութեան բուռն բողոքը և արդարացի աղերսանքը...

Քաղաքը ամբողջապէս գտնվում է կեղտոտ ապականութիւնների մէջ. փողոցների մէջ անձրևներից գոյացած ահագին լճերը հոտում են. գարշահոտութիւնը այն աստիճան զօրեղ է, որ անցորդների քթերն է ծակում. իսկ սենեակների օդը մաքրելու համար անհնարին է պատուհանները բաց անել...

Ճիշդ է, թէև սանիտարական մասնաժողովներ կան ընտրված, որոնց բարոյական պարտականութիւնն է հսկել բնակիչների տները, բակերը և այլն, սակայն սանիտարական մասնաժողովը լոկ անունով գոյութիւն ունի, և մի անգամ գոնէ չը տեսանք այդ մասնաժողովի երեսը՝ քաղաքիս մէջ շրջելիս. տողերիս գրողը քանիցս քաղ. վարչութեան ուշադրութիւնն է դարձրել փողոցների մէջ լճացած և հոտած ճահիճները մաքրելու և կամ քար թափելու համար, բայց ու՞մ ես ասում. խօսքդ կտուրն են գցում. յայտնում են, որ դրանից աւելի լուրջ և կարևոր հարցեր դեռ մնում են առանց գործադրվելու...

Եա—Եմ

—

Ալեքսանդրոպոլ, 2 սեպտ.

Ի լրումն մեր՝ Էջմիածնից առած այն տեղեկութեան, թէ ճեմարանի տեսուչ ժամանակաւորապէս կարգված է Բագրատ վ. Վարդազարեանը, կարող ենք աւելացնել, որ ճեմարանի տեսուչ հրաւիրված է Տիրայր վարդապետը, որը այժմ Օքսֆորդումն է (Անգլիա) գտնվում։

Երևանի թեմ. խորհրդի կողմից արձակված տեղիս Արղութեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը հաստատված է դիւանական խորհրդի կողմից դարձեալ իր պաշտօնի մէջ։

Արղութեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը այս տարի տեսուչ հրաւիրել է Երուանդ Տէր-Մինասեանին (նախկին վարդապետ)։

Նորեկ աշակերտների ընդունելութիւնները սկսված են տեղիս բոլոր դպրոցներում։ Դասերը երևի կը սկսվեն սեպտեմբեր 6-ից.

Մ. Տարախչեան

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նոր-Բայազէտ, 27 օգոստոսի

Յունիսի վերջերին, երբ ցանքերը երաշտութիւնից սկսեցին նուազել, հացի գինը զգալապէս բարձրացաւ։ Մինչև այդ, ցորենը ծախվում էր խալվարը (30 պ.) 23—25 ր. կամ պուդը՝ 80 կոպ., իսկ ալիւրը արժէր շատ էժան, այն է 1 ր.—1 ր. 10 կ. պուդը։ Այն ինչ, յունիսի վերջերին միանգամից հացի գները հրէշաւոր չափերի հասան, այնպէս որ մի բուլղանոց[?] ալիւրի պուդը դառաւ 1 ր. 50 կոպ., իսկ գարին պուդը 45 կոպէկից բարձրացաւ 80 կոպ., չը նայած որ շուկայում բաւական քանակութեամբ հացահատիկ կար, որը առատութեան դէպքում պէտք է հրապարակ հանվէր ծախելու համար։ Այն ինչ՝ երբ ցանքերի պատկերը հակառակ տրամադրութիւն ներշնչեց հաց ունեցողներին, այն ժամանակ պինդ պինդ գոցվեցին հացահատիկների պահեստի դռները, որոնք ի հարկէ այն դէպքում միայն պիտի բացվէին, երբ կարիք ունեցողները, սպառողները կրկնակի գին կը խոստանային տալ...

Սակայն, այնուամենայնիւ, շատերի կարծիքով այդ թանգութիւնը առաջ է եկել իբր թէ արհեստական միջոցներով և այլ կողմնակի ծուռ ճանապարհով։ Բայց դա կասկածելի է, քանի որ հացի գների թանգութիւնը տարվայ այս միջոցին, երբ արդէն սպառված են լինում շատերի ուտեստի պաշարները, ինքն ըստ ինքեան առաջ է գալիս, որովհետև գնողները շատ են լինում, իսկ ծախողները՝ քիչ։ Հէնց այդ տեսակէտից մեզ մօտ գոնէ սովորական բան է դառել կրկնել ամեն տարի այս միջոցին տիրող թանգութեան վերաբերմամբ այն խօսքերը թէ՝ «սովը խրցան տակն է», այսինքն երբ հունձը սկսվում է և բոլորի պաշարները վերջացած են լինում, կամաց-կամաց առաջանում է հացի գների թանգութիւնը, մինչև որ հողագործական արդիւնաբերութիւնը ամբողջապէս տուն է բերվում, երբ արդէն սկսում են հացի գները իջնել, ինչպէս այդ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի։

Միւս կողմից այս տարվայ հողային անարգասաւորութիւնը գալիս է ցրելու այն կարծիքը, որ ունի ժողովուրդը հացի գների արհեստական թանգութեան վերաբերմամբ։

Բայց բանը նրանում է, որ թանգութիւնը տիրում է ոչ միայն հացի գների վերաբերմամբ, այլ և բոլոր ուտելեղէնները և մթերքները թանգութեան գագաթնակէտին են հասած և բոլոր նպարավաճառները՝ գրգռված ախորժակներով՝ հանդէս են դրել

իրանց վաճառքը ժողովրդին միանգամայն անմատչելի գներով։ Մէկը պատրուակ ունենալով երաշտութիւնը, եր հացն է Թանգ ծախում խեղճ սպառողին, միւսը գործի կլիտիկական ժամանակը ի նկատ առնելով եր միրգն է Թանգ գնահատում, երրորդը՝ ճանապարհների հաղորդակցութիւնը «մահանա» բռնելով իմ մԹերքն է առասպելական գներով սաղացնում, չորրորդը արքունի կապալը աչքի գցելով եր ձուկն է կրկնակի արժէքի հասցրել և այլն և այլն։

Մի խօսքով Թանգութիւնը ամեն մի առարկայի, ամեն մի կենսական պիտոյքի վերաբերմամբ այնպիսի քրոնիկական բնաւորութիւն է ստացել մեզանում, որ նա կարող է ապագայում տեղի ունենալ տարվայ բոլոր ժամանակներում և բոլոր եղանակներում՝ պարբերաբար քայքայելով չքաւոր ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը։

Եւ ահա հէնց այդ քրոնիքական Թանգութեան դէմ պէտք է կռւել և բոլոր նպարեղէնները, որոնք անհրաժեշտօրէն պահանջվում են ժողովրդական տնտեսութեան մէջ, իրանց իսկական նորմալ գների մէջ պահել։ Եւ այդ Թանգութեան դէմը կարելի է առնել միմիայն կօօպերատիվ միջոցներով, հասարակական միահամուռ, լայն մասնակցութեամբ, սպառողական ընկերութեան կազմակերպութեամբ, որոնք, հրապարակ բերելով իրանց հաւաքական ջանքերը և ընկերական ոյժերը, դէմ դնէին տիրող Թանգութեան իրանց մրցութեամբ, կօնկուրէնցիայով և ժողովրդի առօրեայ կենսական պիտոյքները իրանց իսկական գների մէջ պահէին, զսպելով ընչաքաղց նպարավաճառների գրգռված ախորժակը և մեծ զարկ տալով ժողովրդի տնտեսական գործին։ Այդ տեսակէտից ցանկալի կը լինէր, որ կարող և ձեռնհաս անձինք, հասարակութիւններ դիմէին կօօպերատիվ ձեռնարկութիւնների՝ Թանգութեան դէմն առնելու նպատակով։

Որսորդ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՑԱՒԵՐԻՑ

Շնող գիւղ, 31 օգոստոսի

Ցունիս ամսվայ սկիզբներում մեր գիւղի հացաբոյսերի փայլուն արտաքինը խոստանում էր բերքի կատարեալ առատութիւն. այդ յոյսերը չարդարացան սակայն, որովհետև յունիսի սկիզբներից սկսված երաշտ եղանակներից հասկերը նուազ մնացին և բերքը սպասածից պակաս ստացվեց։ Կալերը արդէն վերջանում են. տեղ-տեղ երեւում են քամող և զտիչ մեքենաներ, թէև սակաւ տեսակից։ Գիւղացիների մի խումբ մտադիր է Թիֆլիսի Հայ գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկերութեան միջոցով ձեռք բերել կալսող մեքենայ, եթէ միայն այդ մեքենան կը պատրաստէ զարման ևս, որ այնքան անհրաժեշտ է։

Այգիներից նրանք, որոնք ենթարկված են բժշկութեան, կը տան խաղողի միջակ բերք. մրգերից ամենից առատը այս տարի դեղձն է, որը ոչ մի կողմ չէ արտահանվում և, կամ փտում է ծառերի տակ, կամ հաւաքվում օղի պատրաստելու։ Մեր շրջանի գիւղերում գիւղատնտեսութեան մէջ կատարելագործութիւն մտցնող նորութիւնները միատեսակ քայլերով չեն առաջադիմում. կան գիւղեր, որոնք որոշ ճիւղերում աւելի են կատարելագործված, շնորհիւ տիրող նպաստիչ պայմանների, բայց կան և միանգամայն յետ մնացածներ։ Եւ այդ յետ մնալուն քիչ չէ նպաստում մեր գիւղացիների միմեանց չը ճանաչելը, կողք-կողքի ապրող գիւղի իր հարեւանի հետ յարաբերութիւն չունենալը, նրա կեանքի լաւ կամ վատ կողմերով չը հետաքրքրվելը։ Բանի որ, ինչպէս յիշած էի և առաջին նամակում, մեզանում մասնագէտ, գործին նուիրված շրջիկ գիւղատնտեսների Թիւը անհատներով է պարփակվում և նրանք հնարաւորութիւն չունեն բոլոր գիւղերն ևս այցելելու, իմ կարծիքով այս պակասը որոշ չափով կը լրացվէր, եթէ մեր գիւղերը բարոյապէս կապված լինէին միմեանց հետ, եթէ արմատացած լինէր միմեանցով հետաքրքրվելու գաղափարը։ Իսկ այս նպատակին հասնել կարելի է գիւղական-գաւառական համագումարի միջոցով։ Թոյլտւութիւն խնդրելով կառավարութիւնից Գիւղատնտեսական Ընկերութեան միջոցով, մեր շրջանի՝ իր գործունէութեամբ աչքի ընկնող՝ կենտրօնական գիւղերից մէկում կը նշանակվի համագումարի ժամանակը և օրը։ Շրջակայ գիւղերից կը հաւաքվեն ներկայացուցիչ-պատգամաւորներ ամեն մէկը իր գիւղի խոշոր կարիքի ցուցումով։ Զեկուցումներ կարդացվելուց յետոյ տեղի կունենան մաքերի փոխանակութիւններ, կը լսվեն համագումար հրաւիրված մասնագէտ գիւղատնտեսի կարդացած դասախօսութիւնները և ձեռնհաս անձերից ցուցումներ զանազան ճիւղերի վերաբերեալ և այսպիսով կարելի կը լինի արմատացնել ինքնօգնութեան, միմեանց վիճակով հետաքրքրվելու և հասարակական-գիւղատնտեսական ընդհանուր բնաւորութիւն ունեցող խնդիրների միացած ուժով լուծման գաղափարը։ Լոռու մասի գիւղացիութիւնը աւելի հարուստ է գիւղական ինտելիգենցիայով, հետևապէս և նրան էլ պատկանում է գործի նախաձեռնութիւնը։

Բ. Մկրտումեան

ԽՈԼԵՐԱ ԵՒ ԺԱՆՏԱԽՏ

2 սեպտեմբերի

Պետերբուրգ.—Օրվայ մէջ խոլերայով հիւանդացան 47, մեռան 19, բժշկվում են 594։

Ուրալի շրջանը յայտարարվեց խոլերայից երկիւղալի, Ամուրեան շրջանը—վտանգաւոր։

Հին-Պետերհոֆում եղան երկու առաջին դէպքը. մինը մեռաւ։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Այսօր Թիֆլիս է ժամանում ֆինանսների մինիստր Կոկովցէվը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը արտասահմանեան ֆիրմաներից առաջարկութիւններ է ստանում Թիֆլիսում քաղաքային էլէքտրական կայարան հիմնելու մասին։

◆ Սեպտ. 1-ին Բագու մեկնեց ծառայական գործերով երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօր Սոլսկիպովը։

◆ Աւելի աջող և արագ տանելու համար քաղաքային անշարժ կայքերը վերագնահատելու գործի աշխատանքները, երէկվանից աւելացվեց գնահատիչ գործակալների Թիւը։ Ներկայումս գնահատման գործողութիւնները կատարվում են III քաղաքամասում։

◆ Բժշկապետ Յ. Գասպարեանը վերադարձել է ամարանոցից։

◆ Թիֆլիսում վերջին երկու օրս եղանակը անձրևային է։

◆ Երկիւղ կրելով Թէ մի գուցէ ժանտախտով վարակվեն, շատ քաղաքներից դիմումներ են լինում Օդեսայում հրատարակվող պարբերական հրատարակութիւններին, խնդրելով առ ժամանակ դադարեցնել Թերթերի առաքումը։

◆ Թիւրքաց կառավարութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել հաստատելու Բագւում Թիւրքաց հիւպատոսի պաշտօն։

◆ Սեպտեմբերի 9-ին Զուբալովեան Ժողովրդական Տան հայկական հերթական ներկայացմանը խաղացվելու է «Բարեգործական դիմակի տակ» պիէսը բէժիտօերութեամբ դերասան Ստեփանեանի և մասնակցութեամբ դերասանուհի Ստեփանեանի։

◆ Ստացանք Արշակ Սայեադեան Աստուածեանցից 150 րուբլի՝ ի յիշատակ Բեռլինում վախճանված իր կնոջ՝ Աննա Աղէքսանդրեան Աստուածեանցի, ուղարկելու համար՝ 100 ր. Նոր-Բայազէտի հայոց եկ.-ծխ. դպրոցին, 50 ր. Ցխինվալի հայոց ծխ. դպրոցին։ Երէկ երկու գումարներն էլ փոխադրեցինք ըստ պատկանելոյն։

◆ Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան վարչութիւնը վճռեց պսակ դնել հանգուցեալ Էյլանեանի դագաղի վրա և ներկայ լինել Թաղմանը ամբողջ կազմով։ Պսակ կը դրվի նաև քաղաքային վարչութեան կողմից։ Հանգուցեալը վերջին ընտրութիւններին ընտրվել էր քաղ. գլուխ։

◆ Պետերբուրգում այս սեպտեմ. 25-ից մինչև հոկտ. 10-ը տեղի կունենայ գինեգործների համագումար՝ ցուցահանդէսով։ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ևս հրաւէր է ստացել մասնակցել ցուցահանդէսին։

◆ Երէկ մենք հաղորդել էինք քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ալ. Խատիսեանի այցելութեան մասին արդարադատութեան մինիստր Շչէգլովիտովին։ Այժմ աւելորդ չենք համարում իրազեկ անել մեր ընթերցողներին մինիստրի և քաղաքագլխի պաշտօնակատարի միջև տեղի ունեցած խօսակցութեանը, որ վերաբերում է Կովկասի կարիքներին։ Ողջունելով մինիստրի գալուստը, Խատիսեանը յայտնեց, որ զուտ իրաւաբանական բնաւորութեան յատուկ միջնորդութիւններ, որոնք պահանջէին մինիստրի միջամտութիւնը Թիֆլիսի ինքնավարութեանը, չը կան, որ քաղաքի բնակիչների շահերի պաշտպանութեան համար քաղաքային վարչութիւնը ունի լաւ կազմակերպված իրաւաբանական մարմին, սակայն որ մի քանի գործերի, առանձնապէս հողային, դատավարութեան դանդաղկոտութիւնը հաւանօրէն ծանօթ է նաև արդարադատութեան մինիստրին։ Խօսակցութիւնը դարձնելով ընդհանուր բնաւորութիւն կրող խնդիրների շուրջ, Խատիսեանը յոյս յայտնեց, որ մինիստրի անձնական ծանօթութիւնը Կովկասի հետ առաջ կը մղէ Կովկասում երդուեալների դատարան հաստատելու հարցը, իրականացնելով դրանով կովկասցիների երկար վաղուց ցանկութիւններից մինը (զեմստվօ, երդուեալների դատարան և բարձր կրԹական հաստատութիւն)։ Ի. Գ. Շչէգլովիտովը պատասխանեց, որ նա շատ ուրախ է ծանօթանալու Թիֆլիսի ներկայացուցչի հետ, որ իրան շատ դուր եկաւ Թիֆլիսն իր տեղադրութեամբ ու գեղեցկութեամբ։ Շօշափված հարցերի նկատմամբ մինիստրը պատասխանեց, որ հողային հարցերը յիրաւի երբեմնակի շատ են երկարում, շնորհիւ Կովկասում տիրող հողային յարաբերութիւնների խճճված դրութեան, ինչպէս օրինակ Քութայիսի նահանգում, դատական գործիչների Թիւ քչութիւնից, որի մեծացման մասին նա եռանդով միջնորդում է։ Ինչ վերաբերում է երդուեալների դատարանին, նա կողմնակից է դրան, սակայն այդ բարենորոգման գործադրութեան մեծ արգելք նա համարում է երկրի այլացեղութիւնը և բազմալեզուութիւնը և որ երդուեալների դատարանի համար պէտք է հող պատրաստել զեմստվային հաստատութիւններ մտցնելով։ Վերջում մինիստրը շնորհակալութիւն յայտնեց Խատիսեանին ուշադրութեան համար և բարգաւաճում ցանկացաւ Թիֆլիս քաղաքին։ Միւս օրը մինիստրը այցելութեամբ եղաւ Խատիսեանի մօտ։

◆ Սեպտ. 6-ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Թիֆլիսի մէչչանների ընկերութեան մէջ նշանակված է լիազօրների ժողով։

◆ Բաթումում ամեն մի ոստիկանատանը 10-ական մարդուց բաղկացած շրջիկ խմբեր են կազմակերպվել մկներին ոչնչացնելու համար։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Սենատոր Դէդիւլինի քննութիւնը պարզեց, որ վերջին 5 տարիների ընթացքում Կիեվի ինտենդանտական վարչութեան միայն իրեղէնների մատակարարութեան մէջ իբրև կաշառք տրված է $1^1/_2$ միլիոնից աւելի րուբլի, չը հաշւած միւս շորթված գումարները և կամովին տրվածները։ («Ս. Ռ.»)

◆ Լէօնիդ Անդրէևը հիւանդացաւ ներքային հիւանդութեամբ։ Պետերբուրգից ուղարկվել են բժիշկներ։ Հիւանդութեան նախօրեակին Անդրէևը ստացաւ մի նամակ Խարկովից։ («Ռ. Ս.»)

◆ Արտասահմանեան լրագիրները կրտսբականապէս հերքում են Իզվոլսկիի հրաժարականի լուրերը։ Ճիշդը միայն այն է, որ նոր տարվայ առիթով Պարիզի, Բեռլինի, Վիէննայի դեսպանները փոխարինվելու են նոր անձերով։ «Berl. Tageb.»-ը հաղորդում է, Թէ իբր Կոկովցէվը ցանկութիւն է յայտնել ստանձնել Բեռլինի դեսպանի պաշտօնը։ Ցայտնի է, սակայն, որ դեռ անցեալ տարի Կոկովցէվը ուզեց դեսպան լինել Պարիզում, բայց ստացաւ մերժում։ («Ս. Ռ.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ցարսկիէ-Կոլոդցի, 30 օգոստ.

Օգոստոսի 29-ին տեղիս Թատերասէրները տուեցին բացօթեայ ներկայացում հայոց եկեղեցու գաւԹում, որտեղ սարքել էին բեմ՝ արձակ սենեակ չը լինելու պատճառով։ Խաղացին «Խոլերա», «Նիսիա» և «ՕրԹաճալի քէֆը» վօդեվիլները։ Ներկայացումը բաւարար անցաւ։ Եկեղեցու գաւԹը զարդարված էր գոյնզգոյն Թղթէ լապտերներով. տեսարանը գեղեցիկ էր։ Մուտքը շատ էժան էր՝ 20—50 կոպ.։ Բաց տեղ լինելու պատճառով եկել էին և բազմաԹիւ ձրի հանդիսատեսներ, որոնց մէջ շատ էին զինուորներ։ Արդիւնքը յատկացվեց բեմին։

Շնորհակալութեան արժանի են տիկիններ Ս. Ամեանց և Ա. Գրիգորեան, որոնք միայն մասնակցում են ներկայացումներին։ Գովելի է տեղիս գործակատարների եռանդը։ Սրանք վաղը առաւօտից մինչև գիշերվայ ժամը 10-ը բանելով խանութներում՝ այնուամենայնիւ քունն աչքներին գալիս են փորձերին, մնալով մինչև ժամը 12-ը։ Եթէ հասարակութիւնը քաջալերի սիրողներին, սրանք մտադիր են կազմակերպել պարբերական ժողովրդական ներկայացումներ հայոց և վրաց լեզուներով։

N. N.

Ա. ԿՈՐՍԻՆԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեպտեմբերի 2-ին տ. Ա. Կօրսինի կարդաց իր վեցերորդ դասախօսութիւնը։ Նիւթն էր Եգիպտոսը, որը, որպէս դասական, սֆինքսների ու պիրամիդների աշխարհ, դարերից ի վեր իր վրա է կենտրոնացրել ամբողջ գիտական աշխարհի ուշադրութիւնը։

Դասախօսուհին գլխաւորապէս ծանրացաւ ֆրանսիական հնագիտական ընկերութեան գիտնական առաքեալների արած յայտնութիւնների, պեղումների վրա։

Պատմեց իր տպաւորութիւնները, որ ստացել է դիտելով պիրամիդները և նրանց մէջ ամփոփվող փարաւոնների սարկոֆագները, սֆինքսները, կործանված մեհեանները և այլն։ Դասախօսութիւնը ընդհանուր առմամբ հետաքրքրական էր։ Ուրախալի է տեսնել, որ տեղիս միջնակարգ դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները սկսել են դասախօսութիւններին յաճախել։ Սկզբից պէտք էր, որ մեր մանկավարժները այդ մասին մտածէին, որով մեծ օգուտ տուած կը լինէին ուսանող սերնդին։ Այսօր Ա. Կօրսինի կը կարդայ դասախօսութիւն՝ «Գեյշերների Թագաւորութեան մէջ»։ Գները զգալիօրէն իջեցված են։ Աշակերտական տոմսակները ազատ տեղերի վրա արժեն 30 կ.։ Խորհուրդ ենք տալիս մեր ընթերցողներին՝ առիթից օգտվել և ներկայ գտնվել չափազանց ուսանելի այս դասախօսութիւններին։

A—s.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Հասարակական գաղափարները Ր. Պատկանեանի և Ս. Շահազիզի բանաստեղծութիւնների մէջ», Բ. Իշխանեանի, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 437, գ. 1 ր.։ 2) «L'Eglise Arménienne» (son histoire, sa doctrine, son régime, sa discipline, sa litérgie, sa litterature, sou présent), Մաղաքիա արքեպ. Օրմանեանի, Պարիզ, 1910 Թ., էջ 189, գինը ?։ 3) «Խաւար աշխարհում» (պատմուածքներ), Արշ. Շահնազարեանի, Երևան, 1910 Թ., էջ 307, գ. 1 ր.։ 4) «Մի էջ հայկական ուսուցման պատմութիւնից», ժողովածու Սեդ. Մանդինեանի խմբագրութեամբ, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 134, գ. 60 կ.։ 5) «Ֆ. Նիցշէ և նրա փիլիսօփայութիւնը», Ե. Ֆրանգեանի, Թիֆլիս, 1910 Թ. էջ 96, գ. 20 կ.։ 6) «Մանկական պատմութիւն հայ մեծատուններու», Յ. Գ. Մ.-ի, Կ. Պոլիս, 1910 Թ., էջ 185, գ. 10 ղրշ.։ 7) «Հայերէն գրագիտութիւն ուսուցանելու բանաւոր նախապատրաստութեան մասին՝ ուսուցիչների համար», Ղ. Աղայեանի, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 16, գ. ?։ 8) «Նորագոյն դիտողական ուսման ու հայրենագիտութեան համառօտ նախագիծը» (ուղեցոյց գաւառական ուսուցիչների համար), Բիւզանդ Թօրոսեանի, Շուշի, 1910 Թ., էջ 64, գ. 30 կ.։ 9) «Իրաշրջանների վերածված Թւաբանական խնդիրների ժողովածու» (Ա. և Բ. տարիների դասընթացք), Յ. Տէր-Միրաքեանի, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 100, գ. 30 կ.։ 10) «Քրիստոնէական բարոյագիտութիւն» (դասագիրք հոգևոր և պետական միջնակարգ երկսեռ դպրոցների համար), Բ. տիպ, Գրիգորիս աւ.-ք. Երզընկեանցի, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 184, գ. 50 կ.։ 11) «Դասագիրք ընդհանուր պատմութեան» Պաւել Վինօգրադովի (Գ. մաս, նոր դար), Թարգմ. Գարեգին Խաժակ, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 400, գ. 1 ր. 25 կ.։ 12) «Աշխարհագրութեան դասագիրք» (Գ. մաս, Եւրօպա), պատկերազարդ, Արտ. Աբեղեանի, Թիֆլիս, 1910 Թ., էջ 152, գ. 70 կ.։ 13) «Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի», Յովհ. Գազանճեանի, Կ. Պոլիս, 1910 Թ., էջ 221, գ. $7^1/_2$ ղրշ.։ 14) «Նոր դասագիրք հայոց պատմութեան», պատկերազարդ, Կ. Յ. Բասմաջեանի, Կ. Պոլիս, 1910 Թ., էջ 136, գ. 6 ղրշ.։ 15) «Առաջնորդ ընթերցանութեան և Թարգմանութեան անգլիերէն լեզուի», Տիրան Մուրատեանի, Կ. Պոլիս, 1910 Թ., էջ 96, գ. 3 ղրշ.։ 16) «Le Français», cours complet pour l'enseignement direct de la langue française, 2-ème livre (cours moyen), Կ. Պոլիս, 1908 Թ., էջ 187, գ. 5 ղրշ.։ 17) «Ընդարձակ գրացուցակ Պ. Պալենց գրատան», Կ. Պոլիս, 1908 Թ., գ. 5 ղրշ.։ 18) «Լումայ» ամսագիր № 5—6 (մայիս-յունիս), 1910 Թ., Թիֆլիս։ 19) «Աղբիւր» ամսագիր № 9 (սեպտ.) 1910 Թ., Թիֆլիս։ 20) «Արօր» ամսագիր № 6—7 (յուլիս-օգոստ.), 1910 Թ., Թիֆլիս։ 21) «Բազմավէպ» ամսագիր № 7 (յուլիս), 1910 Թ., Վենետիկ, ս. Ղազար։ 22) «Հանդէս Ամսօրեայ» № 7—8 (յուլիս-օգոստոս) 1910 Թ., Վիեննա։ 23) «La Revue» կիսամսեայ հանդէսի № 16 (15 օգոստ.) և № 17 (1 սեպտ.) համարները, Պարիզ, 1910 Թ.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ցղնա, 1 սեպտեմբերի

Գողթնեաց վիճակի գործակալ Կարապետ ք. Տէր-Յակոբեանը վերջերս իր նախագահութեամբ կատարեց ծխական ապօրինի ժողով՝ քահանայացու ձեռնադրելու առիթով։ Այդ խնդրի մասին ցանկալի էր, որ յիշեալ քահանան հրապարակօրէն պատասխանէր հետեւեալ հարցերին.

1) Կ. ք. Տէր-Յակոբեանն իր գործակալութեան շրջանում Ցղնա գիւղում ինչու, համաձայն կանոնադրութեան, ծխական ժողովը չը կայացրեց եկեղեցու գաւթում կամ նրան կից ուսումնարանի դահլիճում, այլ մի մասնաւոր տեղ։

2) Կայացված այդ ժողովում, որին ինքը յիշեալ քահանան նախագահում էր, ինչու քարտուղար չընտրվեց ծխականներից, ծխականներին հերթով խօսելու կարգադրութիւն չարվեց։

3) Քահանայացու ընտրելու համար ինչու ծխականներին չը բացատրվեց, թէ ինչ է քահանայի պարտականութիւնը։ Նախագահող քահանան պաշտօնապէս պիտի բացատրէր վերջին հանգուցեալ Կաթողիկոսի կոնդակը, որտեղ ակնարկվում է, թէ որտեղի ծխին ինչ կրթութեան աստիճանի պատրաստութիւն պիտի ունենայ քահանայացուն։

4) Միթէ տէր-Կարապետին քաջ յայտնի չէր, որ այդ քահանայացուն, շնորհիւ իր տգիտութեան և թերուս կրթութեան մէջ կատարեալ բոբիկ լինելուն, երեք անգամ գնացել է համախօսականով ձեռնադրվելու և ձեռնունայն վերադարձել է, չը կարողանալով պատշաճ քննութիւն տալ։

5) Ամբողջ երկրագունդը (մեր խօսքը ի հարկէ վայրենիների մասին չէ) կռիւ է մղում խաւարի և տգիտութեան դէմ. ինչու այդ ժողովին նախագահող քահանան պաշտպան հանդիսացաւ մի թերուսի և տգէտի։ Երբ ծխականների թայֆայական մասը գոռում գոչում էր, թէ «մենք տգէտ քահանայ ենք ուզում, մեզ կրթված քահանայ չէ հարկաւոր. մեր քահանան 20 կ.-ով կնունք պիտի անի, 15 կ.-ով գերեզման օրհնի, 50 կ.-ով մեռել թաղի» և այլն, հ. Կարապետը, իբր գործակալ, ինչպէս թոյլ տուեց վիրաւորել գիտութիւնը և քահանայական պաշտօնը։ Ցղնան առաջնակարգ գիւղերից մէկն է. նա տուել և տալիս է բարձրագոյն կրթութեան անձինք, ունեցել է ընտիր հասարակական գործիչներ, բարձր դասի հոգևորական (Կարապետ եպ. Տէր-Մկրտչեան), միջնակարգ վաճառականութիւն։ Այս գիւղն ունի հիւանդանոց-բուժարան, պօստի գրասենեակ, գործարան և այլն։

6) Ո՞վ իրաւունք տուեց հ. Կարապետին՝ իր նախագահութեան պաշտօնից անցնել քարտուղարի պաշտօնին, արձանագրութիւն կազմելով ամեն տեսակ չեղած գովասանքներ շռայլել այդ յաւերժական քահանայացուի մասին, որը շռայլված բարեմասնութիւններից զուրկ է միանգամայն։ Տէր-Կարապետին քաջ յայտնի է, որ այդ քահանայացուին ձայն տուողները գլխաւորապէս դրդված են մոլեռանդ թայֆայականութիւնից, որը տասնեակ տարիներ է, ինչ կրծում է ժողովրդի հոգին իր ազգակործան հետեւանքներով. իսկ այդ քահանայացուն, յայտնի է, 40 տարի առաջ գիւղիս վախեմի տէր-Թորիկեան ուսումնարանում է սովորել, մի տարի էլ սովորել է Մայր-Աթոռի ժառանգաւորաց դպրոցում և իր անընդունակութեան պատճառով վռնդվել է այնտեղից և ապա մօտ 20 տարի եղել է տիրացու և ուրիշ ոչինչ. Թողնենք դեռ նրա բարոյականութեան մասին աւէ-կօսէները։

7) Հայր Տէր-Յակոբեանն ինչ իրաւունքով այդ օրը թայֆայականների մասնաւոր ժողովին ներկայ լինելով՝ այնտեղ ամեն բան դիտաւորեալ գրառում և հասարակութեան ժողովում պաշտօնական ձև է տալիս։

8) Միթէ հ. Տէր-Յակոբեանին յայտնի չէ ծխ. ժողովների մասին Մայր Աթոռի վերջին շրջաբերականը, որտեղ արգելվում է 25 տարեկանից պակաս այր մարդկանց ձայն տալու, մինչդեռ այդ ժողովին մասնակցում էին ոչ աւել 25 հոգի, այն ինչ՝ գիւղն ունի 160 ծուխ։ Արդեօք ապօրինի չէր այդ ժողովը և ինչ իրաւունքով այդ համախօսականը պիտի յանձնվէր մի քանի անձանց, որոնք ժողովից դուրս փողոցներում տներն ընկած ամեն մի անցնող գրագէտ թէ անգրագէտից, նոյնպէս և անչափահասներից, նաև կանանցից ստորագրութիւն էին պոկում։

Գողթնեցի

—

Թիֆլիս, 2 սեպտեմբերի

Զգրաշէնի ու. ուսուցչուհի տիկ. Զաւարեան-Յակոբեանի (Ուսուցչական Միութեան անդամ) և նոյն դպրոցի հոգաբարձութեան միջև առաջացած կօնֆլիկտի առիթով Ուսուցչական Միութեան Կ. Վարչութիւնս իր վերջին նիստում քննութեան առնելով և նկատելով—1) որ Վրաստանի և Իմերէթի հայ թեմ. խորհուրդը վերոյիշեալ խնդիրը մանրամասնօրէն քննել ու իր վճիռն է արձակել, որի հիման վրա էլ ու. ուսուցչուհին մնում է իր պաշտօնում, 2) որ Կենտ. Վարչութիւնս միանգամայն համաձայն է թեմ. խորհրդի կայացրած այդ որոշման հետ, 3) որ, հակառակ հոգաբարձութեան յարուցած բողոքի, թեմ. խորհուրդը իր վճիռը անփոփոխելի է յայտարարել, 4) որ այդ բոլորից յետոյ հոգաբարձութիւնը միանգամայն մոռացութեան տալով բոլոր պարտ ու պատշաճ իրաւական և քաղաքացիական կարգերը՝ չէ ենթարկվել դպրոցական բարձրագոյն իշխանութեանը և փակելով ուսուցչանոցը՝ ծառայի միջոցով արգելել է ու. ուսուցչուհուն մտնել այնտեղ, Կենտրօնական Վարչութիւնս հարկ և անհրաժեշտ համարեց հայ հասարակութեան և առանձնապէս Զգրաշէնի ծխականների առաջ դնել հոգաբարձութեան այդ հարցի նկատմամբ բռնած դիրքն ընդհանրապէս և նրա վերջին տարօրինակ ու գռեհիկ քայլը մասնաւորապէս և բողոքել հոգաբարձութեան այդ կամայականութեան դէմ, որին զոհ է գնում և՛ 10 տարվայ աշխատաւոր ուսուցիչը և՛ մանուանդ հայ դպրոցը։

Կ. Հ. Դ. Ուսուց. և Վարժուհ. Միութեան Կ. Վարչութիւն

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 27 օգոստոսի

Մեր նախորդ Թղթակցութիւնից յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, որ Ատրպատականի թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոսի այցելութիւններն արձանագրվեցին մինչև Դարալաք։ Այստեղից ճանապարհվեց դէպի Սուլդուզ։ Միջանկեալ ասենք, որ Սուլդուզի Թուրք ազգաբնակութիւնը այդ կողմերի բնիկ Թուրքերը չեն, այլ Բօրչալուից եկած ղարափափախներ։ Ռուսները ամբողջ Կովկասը մինչև Արաքսի ափերը նուաճելուց յետոյ՝ Բօրչալուի և շրջակայքի ղարափափախները գաղթեցին Պարսկաստանի սահմանները և պարսից պետութիւնից բնակութեան տեղ խնդրեցին։ Կառավարութիւնը Սուլդուզը տուեց գաղթողներին իբրև յարմարագոյն բնակավայրը, որոնք այն օրից սկսած դարձան Սուլդուզի տէրերը։

Դարալաքից Սուլդուզ առաջին պատահած հայ գիւղը Մէմէգեարն է, ուր կան 30 տուն հայեր, ասորիներ և օտարներ։ Գիւղատէրը՝ Հասան Ալի միրփէնջ՝ աղաների մէջ ամենից անագորոյնը՝ զարհուրելի կերպով ճնշում է գիւղացիներին անխտիր։ Բաւական չէ, որ բերքի մէկ տասներորդը վերցնում է, մնացածն ևս կէս է անում և անհաշիւ բեգեար վերցնում որ է՝ գիւղացոց և նրանց անասուններին ծառայեցնում ձրի իր օգտին։

Մէմէգեարում հայերը ունեն մի խեղճ եկեղեցի։

Մէմէգեարից Թեմակալն անցաւ Թախդանէ 10 տուն հայ և Քարվանսարա՝ մի տուն հայ բնակչով։ Երեկոյեան թեմակալը հասաւ Նաղադէ, ուր կան 50 տուն հայեր. 120 տուն հրէաներ և ասորիք։ Սուլդուզը այժմ գրաւված է համարվում օսմանցիներից։ Նաղադէում կան 50 օսմ. զինուոր։ Այստեղ ևս գիւղացիների դրութիւնն աննկարագրելի է, հարստահարութիւն, կեղեքում և ճնշում անհամար են։ Աղաները յիշնապետների հետ հաշտ են ու եօլա են գնում. բայց խեղճ գիւղացիք կոպիտ ճնշումների տակ արիւնաքամ են լինում։

Դիշնէր գիւղը Սուլդուզի կենտրոնն է։ Գիւղատէր Րաշիդ Սալթանէն համեմատաբար լաւ է միւս աղաներից. գուցէ օսմանցիներից քաշվելով բեգեար չէ վերցնում գիւղացիներից. սակայն կողմնակի կեղեքումներն ու ճնշումները կատարվում են իրանց կարգին։ Թուրքախօս հայ գիւղացիների խեղճութեան աստիճանը աներևակայելի է։ Այս շրջանում մշակվում է բրինձ. հայերը միակ վարձ... աներն են և կալուածա-

տէրերի համար անգնահատելի աշխատաւոր ձեռքեր. այնու ամենայնիւ ոչխաւ խեղճութիւն ու աղքատութիւն է տիրում նրանց մէջ, որ բաւականանում են մի քանիերորդ մասով. բայց էլի ձեռքից ձեռք են խլում: Կարապետ եպիսկոպոս յորդորեց և խորհուրդ տուեց յիշեալ վարպետներին, որ, եթէ կարելի է, իրանց մէջ մի ընկերութիւն կազմեն, համքեար-բաշի ունենան՝ աւելի արդիւնաւոր կացուցանելու համար թափված դառն աշխատանքը:

Նաղադեում Թեմակալը ծխական ժողով կազմեց և ընտրել տուեց գործակալական խորհուրդ, որն իր հերթին հսկելու է նաև շրջակայքի վրա: Այս ժողովում, ուր կային նաև Դարալաքից երկու ներկայացուցիչներ ևս, երկար խորհրդակցութիւն տեղի ունեցաւ հայութիւնից իսպառ կտրված, ինչպէս, ապրուստից և ամեն մի մարդկային վայելքից զուրկ Սուլդուզի, Դարալաքի և այլ նման վայրերի հայերին գաղթել տալու հարցի վերաբերութեամբ: Եղան կարծիքներ Միանդաբ կամ Սալմաստ գաղթեցնելու. սակայն ամեն տեղից նպատակայարմարն համարվեց Ուրմիան, որտեղ բացի տեղ ու դիւրութիւն լինելուց՝ յարմար է և այն տեսակէտից, որ հայկական կենտրոններից հեռու չէ, ուր կան համեմատաբար կառավարութեան ազդեցութիւնն ու ձայնը. և հաւանականօրէն Ուրմիան առաւել ընդունակ է մօտիկ ապագայում սահմանադրական կարգեր ընդունելու, քան թէ այն ծանօթ վայրերը, որտեղերից ամեհի գազաններին մաքրելն ու բարեկարգելը դեռ երկար կը տևեն:

Սուլդուզից Թեմակալն անցաւ Բարանդուզ: Այս գաւառակի գիւղերն ընկած են համանուն գետի աջ ու ձախ ափերում: Գլխաւոր գիւղերն են՝ Դիզէ-Թէքէ, Բարանու, Սարդարուտ և Դարբարուտ: Հայերն ամբողջովին Թուրքախօս են և խառն ապրում են ասորիների հետ: Դիզէ-Թէքէ և Բարանու գիւղերում Հայուհեաց Բար. Ընկերութիւնը մի քանի տարի կրթարաններ է պահել, սակայն միջոցների պակասութիւնից փակվել են. այդ պատճառով է, որ յիշեալ երկու գիւղերում ուսումնարան յաճախած նոր սերունդը փոքր ի շատէ խօսում է հայերէն: Երկու տարի առաջ կատարված կողոպտումներից յետոյ դառն աղքատութեան մէջ է ազգաբնակութիւնը, առաւելապէս հայերը: Բարանդուզում ժողովուրդը հող չունի. միայն ունի բնակարան և այգի: Մի բան շատ աչքի է ընկնում, այն է՝ որ չը նայած ասորիները դաւանափոխ են եղել, բայց և այնպէս շատ բարեկեցիկ են հայերից: Այս հանգամանքը բացատրվում է նրանով, որ 9% գրագէտ են, օգտվելով երեք դաւանութիւնների միսիոնարների տարածած կրթութիւնից: Ամեն մի գիւղում 3—4 եկեղեցիներ կան, որոնք են՝ բողոքական ասորի, կաթոլիկ ասորի և հին ասորիներ. վերջիններս Կենտերպերիի արքեպիսկոպոսի միսիոնարին են միացել: Ուրմիայի գիւղերում 70 [illegible]

[illegible] յանձնախմբի կարգադրութեամբ, իշխանաց հարուստ վաճառական Հասրաթեանցների տանը: Սկսած Մօհթաշամ Սալթանէից, հիւպատոսից, միսիոնարներից և այլն կատարվեցին փոխ այցելութիւններ: Ռուսաց վարդապետը որպէս թէ չէր իմացել այցելելու համար, պատահաբար Թեմակալի հետ տեսնվեց Յովսէփ Աֆթանդիլեանի տանը:

Ամենափառահեղ շինութիւնը ռուսաց միսիայի շինութիւնն է Ուրմիայում. ունի տպարան և ճոխ մատենադարան: Միսիայի երկու աբեղայ անդամները՝ քաջապէս ուսումնասիրած ասորերէն լեզուն, գրքեր ու թարգմանութիւններ են տարածում ազգաբնակութեան մէջ:

Ամենահետաքրքրական միսիան ամերիկականն է, որը մեծ յարգանք է վայելում: Դրանց պահպանած հիւանդանոցը մեծ պատիւ է իրանց գործունէութեան. հաստատված գրադարանը հարուստ է ասորական ձեռագրերով: Ունեն տեղական հնութիւնների կարևոր հաւաքածու: Նոյնպիսի հնութիւններ գտնվում են նաև Կէնտերպրիի միսիայի մօտ: Ուրմիայի մօտերքը կայ Դիգալա գիւղը, ուր հայեր ևս ապրում են. դա համարվում է հնութիւնների կենտրոն. ըստ որում պատահական պեղումներից գտնվել են զանազան հնութիւններ: Ժողովրդի աւանդական կարծիքով յիշեալ գիւղը հին և մեծահարուստ քաղաքի տեղն է:

Թեմակալին այցելեցին նաև հարուստ կալուածատէրեր, որոնց հետ առաջնորդը երկար խօսակցութիւն ունեցաւ իրանց գիւղերում հայ գաղթականներ ընդունելու մասին. գիւղատէրերը ցոյց տուին բարեացակամ տրամադրութիւն դէպի այդ հարցերը: Հարուստ գիւղատէրերից մէկը Ուրմիայում, իր հաշուով, պահում է մի ուսումնարան: Թեմակալն այցելեց և շատ գոհ տպաւորութեամբ հեռացաւ, տեսնելով կարճ ժամանակում զգալի առաջադիմութիւն:

Թեմակալ սրբազանը քաղաքում հրաւիրեց ծխական ժողով, որտեղ հաստատվեցին նախորդ ժողովում ընտրված հոգաբարձուները: Ուսումնարանական գործը ամենաէականը լինելով Ուրմիայի համար, զբաղվեցին այդ հարցով, այն է՝ դրամական աղբիւրներով: Նախկին ժողովում եկամտային տուրք էին որոշել. այդ համարվեց աննպատակ և որոշվեց, որ իւրաքանչիւր քաղաքացի ստորագրէ մի գումար, այս եղանակով մինչև 5 տարի: Վճիռն ընդունվեց և ներկաների կողմից ստորագրութիւնը հասաւ մինչև 500 թումանի: Եթէ նոյն եղանակով ստորագրութիւնը շարունակվի, մի տարում կարող է գոյանալ մօտ 1200 րուբլի մի գումար, որը կարող է ապահովել ուսումնարանի գոյութիւնը: Ցաւ ի սիրտ արձանագրում ենք այստեղ մի անախորժ ակտ. դա այն է, որ Ուրմիայում գործող հարուստ հայ վաճառականների գործակատարները չը մասնակցեցին հանգամանկութեան՝ «իրաւասութիւն չունենք» ասելով, որոնց վարմունքը աններելի պատճառ կը դառնայ գործի խանգարման: Ցանկալի կը լինէր, որ գործակատարների տէրերը ազատութիւն տային գործակատարներին մասնակցելու հանգանակութեան գործին:

Գիւղերից եկած ներկայացուցիչներով կազմվեց գործակալական ժողով և ընտրվեց գործակալական խորհուրդ՝ 3 հոգի գիւղից, 3 հոգի քաղաքից:

Նորընտիր գործակալական խորհրդի առաջ կան անհամար պատասխանատու հարցեր. սրանք են՝ գաղթականութեան խնդիր, կալուածատէրերի ճնշումների խնդիր և այլն. ինչ չափով կարդարացնեն իրանց վրա դրված յոյսերը, կը տեսնենք ապագայում: Ընտրվեցին նաև 5 պատգամաւորներ, որով Թեմական պատգամաւորական ժողովը լրանում է և շուտով կընտրվի նաև Թեմական խորհուրդը: Թեմակալի նախագահութեամբ կատարված ընտրութիւնը շատ էլ աջող ընտրութիւն չէ, և մենք մօտաւորապէս կը յայտնենք «Մշակի» էջերում մեր կարծիքն ու դիտողութիւններր Թեմ. պատգ. ժողովի և նրա կազմութեան ու գործունէութեան մասին: Թեմակալն այցելեց Ուրմիայի շրջակայքի 9 գիւղերը և կազմեց ծխական խորհուրդներ և հոգաբարձութիւններ: Մի երկու շաբաթ յետոյ կուղևորվի Ղարադաղ և այնտեղից Էջմիածին:

Հայկազուն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կեօնիգսբերգում, ինչպէս յայտնի է, Վիլհէլմ կայսրը փոքրիկ խրատ կարդաց գերմանացի կանանց՝ յայտնելով [illegible]

[illegible] արտայայտութիւն գտաւ կայսերական ճառում, ինչպէս նաև նրա այն յայտարարութիւնների դէմ, որոնք ուղղված են բացաւապէս կանանց շարժման դէմ: Ժողովը անձեռնմխելի է համարում կնոջ իրաւունքը և ամբողջ եռանդով ձեռք կը բերէ ինքնորոշման իրաւունքը: Ժողովը կառավարութեանը, որ չը կարողացաւ կամ չը ցանկացաւ արգելել Կեօնիգսբերգի ճառը, յայտնում է իր ամենախիստ պարսաւանքը, յուսալով և հաւատալով որ առաջիկա պարլամենտական ընտրութիւններին գերման ժողովուրդը կը տայ նրան ամենակտրուկ հակահարուած»:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

2 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ներքին գործերի մինիստրութիւնը Ռիգա, Լիբավա, Բալտիական նաւահանգիստը ուղարկեց գլխաւոր բժշկական տեսչի օգնական Շմիդտին՝ յիշեալ նաւահանգիստներից մինում բժշկա-հսկիչ կայարան հաստատելու հարցը տեղում պարզելու համար՝ ժանտախտի առիթով:

Պետական Դումային ներկայացվե ց պոստհեռագրական գլխաւոր վարչութեան և ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան 1911 թ. նախահաշիւները: Առաջինի եկամուտները կազմում են 98,562,419 ր., ծախքերը—65,082,981 ր., երկրորդի եկամուտները կազմում են 5,258,260 ր., իսկ ծախքերը—91,694,375 ր.:

Դատաստանական պալատը անհետևանք թողեց «Петерб. Лист.» լրագրի խմբագիր Օնորոսովի և լրագրի աշխատակից Լիչկուսի վճարեն բողոքագիրը, որոնցից առաջինը դատապարտված է երկու շաբաթով, երկրորդը մի ամսով բանտարկութեան՝ կառավարութեան գործունէութեան մասին ստայօդ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ: Ֆրանսիացի օդաչու Լէտորը Բլէրիօյի մօնօպլանով երկու անգամ բարձրացաւ 200 մետր: Օդաչու Կէբուրովը 9 րոպէում բարձրացաւ 70 մետր:

ՕՐԵՕԼ: Բժիշկների ժողովում Բլիւմէնտալը տեղեկութիւն տուեց «606» դեղի մասին և դեղը յանձնեց զէմստվային հիւանդանոցին: Շնորհաւորական հեռագիր ուղարկվեց Էրլիխին:

ՎԱՐՇԱՎԱ: Նահանգապետի ներկայութեամբ Լաղէնկում բացվեց ձկնորսութեան ցուցահանդէսը:

ՏՈՒՐԻՆ: Եկաւ «Աւտօմօբիլ» թերթի խմբագիր Նագէլը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԳՐԱՇԱՐ

որ միաժամանակ և ՏՊԱԳՐԻՉ է, ծանօթ տպարանական բոլոր գործերի հետ, օրինակ՝ պատուէր ընդունել և այլն, ցանկանում է պաշտօն ունենալ: Համաձայն է գնալ և ուրիշ քաղաքներ: Պայմանների մասին դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Метехскій подъемъ, д. № 18., кв. 5. А. М.-Акопову. 2—1

ՁՐԻ
ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ՈՐՊԷՍ ՊՐԷՄԻԱ
20 օրվայ ընթացքում
ԱՅՍՕՐՎԱՆԻՑ

Պատկերների Արտիստական արուեստանոցը առաջարկում է այս լրագրի ընթերցողներին բնական մեծութեան պատկեր՝ մեծացված զարմանալի նմանութեամբ որևէ լուսանկար պատկերից, 36 սանտ. լայնութեան և 46 սանտ. բարձրութեան, միանգամայն ձրի, միայն թէ այդ պատկերը ստացողն իր ազգայինների և բարեկամների շրջանում յանձնարարէ մեր արուեստանոցը: Խնդրում ենք Ձեր լուսանկարի ետևը մակագրել Ձեր ազգանունն ու հասցէն և ուղարկել պօստով հետևեալ հասցէով.
Художественное заведеніе „ЭЛЕКТРА". Лодзь, № 111.
Ձեր լուսանկարը յետ կուղարկվի Ձեզ անփաս դրութեան մէջ:
(B. 58100) 1036. 1—1

ՈՎ ԽՆԱՅՈՒՄ Է ԿՈՊԷԿԸ, ԿՈՐՑՆՈՒՄ Է ՌՈՒԲԼԻՆԵՐ!!

Մի զրկվէք հրապուրող էժանութիւնով, որովհետև կորցնում էք ձեր փողերը:

7 ՌՈՒԲԼՈՎ 2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ

Ուղարկում եմ իսկապէս ամուր և գեղեցիկ բրդէ կտոր հետևեալ 2 զգեստի համար.
1) $4^{1}/_{4}$ արշ. կտոր՝ տղամարդու աշնանային ամբողջ զգեստացու, «ԼԻՕՆ» շէվիոտից, մօդային մուգ փնդականկարներով կամ չեռտաւոր. 2) 8 արշ. կտոր՝ կանանց աշնանային ամբողջ զգեստացու, մօդային փնդականկարներով կամ շերտաւոր: Երկու զգեստացուները՝ թէ ծրարով և թէ ճանապարհածախսով հանդերձ՝ ուղարկում եմ 7 րուբլով, վճռադիր վճարով, առանց կանխավճարի: Սիբիրի համար աւել հաշվում է 85 կ.՝ 2 զգեստացուին:
Եթէ ապրանքը դուր չը գայ՝ փողը լրիւ վերադարձնում եմ:
Ցանկանալուց՝ 7 րուբլով ուղարկում եմ 2 կտոր տղամարդկանց կամ կանանց համար: 6 և աւելի կտոր պատուիրելուց՝ տասմարդ. բոլոր զգեստներին կցում եմ աստառացու, իսկ կանանց իւրաքանչիւր կտորին՝ 25-ական գեղարուեստական բաց-նամակներ
Միանգամայն ձրի!
Պահանջներր հասցէագրել՝ г. ЛОДЗЬ, № 180. М Б. ТОРЧИНСКОМУ. Почтов. ящ. 25.
Թղթակցութիւններր ռուսերէն:
(շ.) (B. 57352) 1010. 5—1

Ա. ՓՈՐՍՈՒՂԵԱՆ
ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Ա. տարի	25 կ.
Բ. տարի	25 կ.
Գ. տարի	25 կ.

Գումարով առնողներին սովորական զիջում: ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ ԹԻՖԼԻՍ, «ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ» գրախանութում: Առանձին պայմաններով դիմել՝ Карсъ, преподавателю реальнаго училища А. Порсугянцу.
(շ. ե. ու) 1042. 3—1

„Գուտտենբերգ" գրախանութում վաճառվում է Ս. ՄԱՆԴԻՆԵԱՆԻ հետևեալ նոր աշխատութիւնը՝
Մի էջ հայկական ուսուցման պատմութիւնից, գինն է 60 կ.
Այնտեղ են վաճառվում նոյն հեղինակի և միւս աշխատութիւնները՝
Նոր Այբբենարան ուսուցիչ. համար 75 կ.
Նոյնը աշակերտների համար 15 կ.
Իրազննական դասեր 1 ր.
Начальн. русск. Хрестоматія для армянъ 1-я книжка 55 к.
Նոյնը 2-книжка 75 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".
(ե. ու.) 981. 8—5

Պետական միջնակարգ ուսումնարանի ուսուցչի ընտանիքում ընդունվում են
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ
Հասցէն՝ Գանօվսկայա փողոց № 3, բնակարան 3.
(օ. մ.) 1022. 3—2

Թիւրքահպատակ շապին-գարահիսարցի ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԸ մի ամիս առաջ մեկնելով Եալթայից, նրա ո՛ւր լինելու մասին մինչև օրս ոչ մի տեղեկութիւն չը կայ: Հիւսիսեանի ծեր հայրը Թիւրքիայից գալով՝ յուսահատ վիճակի մէջ է իր որդու ո՛ւր լինելը չիմացվելու մասին: Սրանով խնդրվում է Կարապետ Հիւսիսեանի տեղը գիտցողներին տեղեկութիւն տալ Սեվաստօպօլ՝ Գ. Չէքէնեանին:
(ա. օ.) 1030. 3—2

Լոյս տեսաւ
ՁԵՌՆԱՐԿ
ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
(Ուղղագրական եւ քերական. վարժութիւններ)
ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊԷԿ
Դիմել՝ Александрополь, учителю М. Тарахчіанъ, կամ՝ Թիֆլիսի գրավաճառներին:
(օ. մ.) 979. 10—6

«ԳԻՐ»
Գրավաճառանոց
Ներկայացուցիչ մի խումբ դասագիրք կազմողների և հեղինակների ընկերակցութեան:
Վաճառվում են հայերէն և ռուսերէն դասագրքեր:
Գրավաճառներին եւ դպրոցներին զեղչ:
Դիմել՝ Тифлисъ, Вельяминовская ул., 7.
(ա. օ.) 1021. 3—3

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԵԱՄԲ
հրաւիրվում են ԵՐԳԻՉՆԵՐ և ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐ պատրաստվելիք քառաձայն երգեցիկ խառն խմբի համար, որ պէտք է հանդիսաւոր օրերին երգէ Թանդոյեան եկեղեցում:
Ձայները փորձելու համար և պայմանների մասին դիմել խմբապետ պ. Ա. Տէր-Յովսէփեանին—Յովնանեան դպրոց, ամեն օր՝ ժամը $3^{1}/_{2}$-ից մինչև 5-ը:
Երէցփոխ՝ Սիմէօն Գասպարեան
(ա. օ.) 1034. 3—1

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ
Արուեստական Գիտութիւնների Կուրսերում
Նոր մէթօդով սովորեցվում են
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ
ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով: Կազմակերպվում են հասակաւորներից երեկոյեան խմբեր: Ճշտապահական դասընթացքներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար: Մանրամասն տեղեկութիւնները և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում—ամեն օր՝ ժամը 10—12-ը և 4—7-ը: Միխայլօվսկի պր. № 24/4. Տէլէֆօն № 976.
(ե. հ. շ.) 999. 0—4

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ

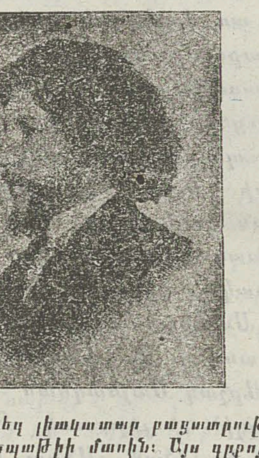

ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ
Հիպնօտիզմը բնական ձիրք չէ: Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան
Հիպնօտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուտել խմելը:
Հիպնօտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կջնջէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը:
Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց զուարճալի են:
Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստ: Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և ապա սքանչելի ույժի միջնորդութեամբ զարմանեցէք հիւանդութիւններ, տուէք աչքեցուցիչ ցուցահանդէսներ թատրօններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրօֆէսիօնալ հիպնօտիստ:
Սովորելու ծախքը շատ չնչին է:
Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօսացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն Հիպնօտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգետեսութեան և Տելեպաթիի մասին: Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամակադրոշմ ճանապարհածախսի համար:
ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ: Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ:
Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago, Ill. U. S. A.
(ե. շ.) 689. 100—26

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
Թիֆլիս, Նաբերեժնայա, Վերայի կամուրջի մօտ, № 19.
Ի. ՖՕՆ-ԲՐԵՆՆԵՐԻ
Հեղինակ դասագրքի՝ ընդունված լուս. մինիստր. գիտական կոմիտէի եւ ֆինանս. մինիստր. ուսումն. բաժ. կողմից իբրեւ ձեռնարկ եւ դասագիրք բոլոր առեւտր. դպրոցներում:
Դասարանները հիմնված են 1890 թ. և ուսումն. իշխան. կողմից ճանաչված են օրինակելի: Դասարաններն ընձեռում են երկու սեռի անձերին, որոնք ցանկանում են ունենալ հաշւապահի, թղթակցի, գործակալի և այլ պաշտօն, յատկապէս առևտր. գիտութիւններ:
Դասարաններում աւանդվում են հետևեալ առարկաները. 1) ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ (կրկնակի, իտալական) եւ այլ տեսակի՝ բանկային, փաբրիկային, քաղ. եւ զեմստ. ինքնավար., գինու մենավաճառի, գործարանային, գիւղատնտեսական եւ այլն: Դասաւանդութիւնը կատարվում է միանգամայն գործնական մէթօդով եւ սովորողը առաջին դասից սկսած ընտելանում է ինքնուրոյնաբար վարել գրքերը: 2) ԱՌԵՒՏՐ. ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ.—Բանկային, ապրանքային, մուրհակային եւ այլ խնդիրների լուծումներ: 3) ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—Ինքնուրոյն կազմումն առեւտր. նամակների՝ հանդերձ հաշւապահ., առեւտրա-տնտեսական եւ վաճառ. գիտութեամբ: 4) ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.—Վատ ձեռագրի ուղղումն եւ բազմաբնոյթ տառերի ուսուցումն: 5) ՕՐԷՆՍԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.—Ծանօթացումն մուրհակային, գէրբովային, արդիւնաբերական, կրէդիտային եւ այլ կանոնների: 6) ԳՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄԻՆԳՏՕՆՈՎ.—Սովորողների տրամադրութեան տակ է դրվում զանազան սիստեմների 10 հատ մեքենայ, պարապմունքներից ազատ ժամանակը թէ իրանց գրաւոր գրադմունքները կատարելու եւ թէ միաժամանակ հմուտ ղեկավարի հսկողութեամբ ծանօթանալու մեքենաների տեխնիկայի եւ մեխանիզմի հետ: 7) ԱՊՐԱՆՔԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.—Սովորողները ծանօթանում են տեղ. հրապարակի վրա գտնվող յայտնի տեսակի ապրանքների քիմիական կազմուածքի եւ նրանց յատկութիւնը որոշելու հետ: Այդ նպատակի համար կայ կաբինէտ՝ անհրաժեշտ պրիբօրներով: 8) ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄՐԻՉԻ ՎՐԱ.—Գործողութիւններ համրիչով: Թուաբան. եւ հանրահաշւական խնդիրներ: Կրճատ եւ ամերիկ. ձեւեր: Բոլոր թուաբան. գործող. եւ խնդիրները ամբողջ դասընթացքի ժամանակ լուծվում են համրիչով:
Սովորողների ընդհանուր եւ մասնագիտ. զարգացման համար կայ ԳՐԱԴԱՐԱՆ դասաւանդվող առարկ. վերաբերեալ ամենալաւ դասագրքերով (մօտ 1000 գիրք): Գրքերը կարելի է եւ տուն տանել: Դասարանների դասընթացքն աւարտողները ձրիաբար կարող են օգտվել՝ գործնական հմտութիւն ձեռք բերելու համար՝ Ի. Ֆօն-Բրէննէրի առեւտրա-արդիւնաբեր. և տեխն. բիւրօյի գրասենեակում (Սերգիեվսկայա փ., № 4), որ, անպայման, օգտակէտ կը լինի գործնական տեսակէտից:
Դասարաններն ունեն 3 բաժանմունք. I բաժ. ընդունվում են գրագէտ անձեր, II-ում՝ քաղաքային կամ 3-դասեան դպրոցաւարտներ, իսկ III-ում – գործնական—հաշւապահ. և առեւտր. թուաբան. գիտցողներ: Իւրաքանչիւր բաժ. դասընթացքը տեւում է 5 ամիս: Պարապմունքների սկիզբը ՍԵՊՏԵՄԲ. 15-ից: Խնդիրները եւ տեղեկ. ընդունվում են դասարանների գրասենեակում՝ Թիֆլիս, Նաբերեժնայա, Վերայի կամուրջի մօտ, սեփ. տ., № 19 կամ Սերգիեվսկայա փող, № 4. Գրասենեակը բաց է ամեն օր՝ առ. ժ. 9–1-ը եւ երեկ. ժ. 5—8-ը: Տէլէֆօններ—929 եւ 1044.
(օ. մ.) 939. 20–9

Թիֆլիսի Բօրսային Կոմիտէտը
եւ
Թիֆլիսի Բօրսային Արտէլը
յայտնում են ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ բացված են ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՕՐՍԱՅԻՆ ԱՐՏԷԼԻ գործողութիւնները՝ արտէլշչիկներին իբրև պատասխանատու ծառայողներ հետևեալ պաշտօններում դնելու համար. կառավարիչների, հաշւապահների, գանձապահների, գործակատարների և այլն: Արտէլը յանձն է առնում իշխանատեղերի, ապրանքային պահեստների, ապրանքների տեղափոխութեան, ընդունելութեան և այլն պատսպանութիւնը:
Այն անձերն ու հիմնարկութիւնները, որոնք պայմանագրով օգտվում են Արտէլի ծառայութիւններից, արտէլշչիկները որևէ վնաս հասցրած դէպքում յիշեալ անձերին ու հիմնարկութիւններին,—կարող են բաւարարութիւն ստանալ Արտէլի դրամագլխից, որ, համաձայն կանոնադրութեան, գտնվում է Բօրսային Կոմիտէտի հսկողութեան ներքոյ:
ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ ԳՐՎԵԼԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է:
Հասցէն՝ Армянскій Базаръ, домъ Кредитнаго О-ва, Телефонъ № 348.
(4,16,23) 976. 5—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Առաք Չիլինկարեանի եւ Տիգրան Ռաշմաճեանի
ԴԱՍԸՆԿԵՐ Բ. ՏԱՐԻ
Մէջ ընդ մէջ կան ձեռագիր յօդուածներ արտագրութեան եւ ուղղագրական որոշ կանոնների համար:
ԿԻԶՄԱՆ 60 ԿՈՊԷԿ
ԴԱՍԸՆԿԵՐ Ա. տարի (այբբենարան-ընթերցարան)
ԿԱԶՄԱԾ 50 ԿՈՊԷԿ
Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում, Թիֆլիս. գումարով առնողներին զեղչ 20%, գրավաճառներին զեղչ 25%:
(ե. շ.) 938. 8—6

Քալոյեան և Գէորգ օրիորդաց դպրոցը ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ Է Բրոսսէ փողոց, № 8.
Ազատ տեղեր կան I, II և V բաժանմունքներում:
Դասերը կը սկսվեն սեպտեմբերի 6-ից:
(ա. օ.) Հոգաբարձութիւն 1029. 3—3

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.